

วารสารอนันนิกาย

Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand

ISSN 2651-1843 (Online)

วารสารอนัมนิกาย

Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand

(สาขาพุทธศาสนา ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม)

ISSN 2651-1843 (Online)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน 2567 Vol.4 No.1 (January – June 2024)

กำหนดออกวารสารทุก 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารอนัมนิกายเป็นวารสารของคณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ภายใต้มูลนิธิพระมหาคณาธรรมปัญญา ปัญญาปัญญาธิวัตร (เจริญกีนเจียว) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความ วิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยภายใน และภายนอกสถาบัน รวมทั้งนักวิชาการและผู้สนใจ โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มข้นในการประเมินคุณภาพบทความก่อนออกตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะ

บรรณาธิการบริหาร

ดร.สุรียา แสงอินต่านักวิชาการศาสนา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

กองบรรณาธิการ

1. ศ.(พิเศษ) ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศ. ดร. ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รศ.ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
10. พระศรีวิจิตรวาทิ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
13. ผศ. ดร.วราภรณ์ พูลสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
14. พระครูนันทกิตติคุณ, ดร. (กิจการ โขติปัญญา)	ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
15.พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ,ดร. (มะเต๋อ)	รองผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์
16. ดร.จำรัส มุ่งเผือกกลาง	วิทยาลัยนครราชสีมา
17. ดร.กุศล บอกบุญ	ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
18. ดร.จักรพงษ์ ทิพสุนเนิน	นักวิชาการศาสนา สศปส. เขต 14

สำนักงาน วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

โทร.ดร.สุรียา แสงอินตา 094-464-5352

เว็บไซต์วารสาร <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/nsc>

บทบรรณาธิการ

คณะกองบรรณาธิการประจำวารสาร ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่บทความ และเนื้อหาต่างๆ ทางวิชาการในเล่มนี้ ขอขอบคุณในความไว้วางใจทุกท่านที่ให้ความเชื่อมั่นแก่ทีมงานด้วยดีตลอดมาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารเสีียงธรรมจากมหายาน เล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม เพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาปัญญาอื่นๆ ขึ้นสืบไป

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

//บทความวิชาการ

เรื่อง

ที่

กลยุทธ์การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษา.....1
พระมหาวิญญ์ สิริภทโท (แฉ่มสายทอง)

การบริหารโรงเรียนวิถีสัพท.....16
พระสุวรรณมหาพุทธาภิบาล (โธ่ สุภทโท)

ข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติ
ตามหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและอธิปไตยธรรม.....29
สุกานดา ปานเพชร

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธศาสนา.....37
พระมหาวิระ ธมมเตโช (ภัทรกรินทร์)

โลกาภิวัตน์ : ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และธรรมาภิบาล
กับการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ.....48
พระครูปลัดอิทธิพล ปธานิโก (เพ่งผล)

กลยุทธ์การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษา
Strategy for application of Good Governance and School Administration

พระมหาวิชัย สิริภทโท (เข้มสายทอง)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Maha Vinaya Siriphatto (Cham Saithong)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : Sukprasertdw@gmail.com

(Received : April 8, 2024; Edit : July 2, 2024; accepted : July 2, 2024)

บทคัดย่อ

กลยุทธ์การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษา จะต้องใช้การบริหาร และพัฒนาการจัดการเรียนของสถานศึกษา ถ้านำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานของ สถานศึกษา จะทำให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะหลักธรรมาภิบาลยึดหลักการ ทำงานที่มีหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า นำมาใช้ในการบริหาร ซึ่งเป็นการบริหารการปกครองที่ดีที่ทุกๆ ส่วนเห็นว่าเป็น สิ่งที่ดีงาม เหมาะที่จะนำมาใช้ในการจัดการบริหารงาน ทำให้หน่วยงานนั้นสามารถพัฒนาอย่างมี ประสิทธิภาพได้

คำสำคัญ : กลยุทธ์, หลักธรรมาภิบาล, การบริหารสถานศึกษา

Abstract

Strategy for application of good governance and school administration. The management and development of educational institutions. If the principles of good governance apply to the management of the school. It will make the management is done well. Because good governance is based on the principles of the rule of law, morality, principle of transparency. Accountability Principles of participation and the main value. Used in administration. It is a good administration at all. Seeing that is pretty good. Suitable to be used in management. The agency can develop effectively.

Keywords: Strategy, Good Governance, School Administration

บทนำ

วิวัฒนาการของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การบริหารงานภาครัฐและเอกชน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง เพราะ ความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารเทคโนโลยี การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วสู่ประชาชน แต่

ระบบการบริหารงานทั้งภาครัฐ และเอกชนเกิดความไม่สอดคล้อง และทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงทำให้สังคมโลกหันกลับมามองถึงสาเหตุปัญหาที่แท้จริง ในการบริหารของแต่ละประเทศที่มีผลกระทบต่อด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งส่งผลต่อองค์การอื่น ๆ อย่างมากมาย การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือที่ใช้ให้เห็นถึงความสำเร็จ และความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพขององค์การ การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยนำศาสตร์และศิลป์ พร้อมด้วยทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในกระบวนการการบริหารได้อย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพ(รับขวัญ ภาคภูมิ,2547) อาจกล่าวได้ว่าทรัพยากรทางการบริหารที่สำคัญที่สุด คือผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นหลักชัยของหน่วยงาน และเป็นดวงประทีปของปฏิบัติงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่ดีจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน และพยายามทำตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง ประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานของการบริหารงานของผู้บริหารย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหารงาน รวมทั้งประสบการณ์และทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร ในการดำเนินงานของผู้บริหารนั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการในการชักนำบุคคลในองค์การให้มีความตั้งใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน ๓ ประการ คือ ทักษะด้านการทำงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะทางด้านความคิด นอกจากนี้ผู้บริหารต้องมีหลักในการดำเนินงานที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาตั้งใจปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมไปถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ เป็นการบริหารงานยุคใหม่ที่เน้นความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบ ความประพฤติชอบ การมีส่วนร่วม และกระบวนการยุติธรรม โดยยึดหลักสำคัญพื้นฐาน ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม การเอาใจใส่ในปัญหาของบ้านเมือง มีความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบต่อจากการกระทำ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน

สถานศึกษา (โรงเรียน) เป็นองค์การหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการการศึกษา มีผู้บริหารคอยควบคุมดูแล ให้การจัดการการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และการปฏิบัติงานของผู้สอนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษา (โรงเรียน) ซึ่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษา และการสร้างควมมีประสิทธิภาพของสถานศึกษา ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นำนั้นๆ มีคุณสมบัติ

ความสามารถ และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งเพียงใด และผู้บริหารในฐานะผู้นำของหน่วยงาน จะได้รับความร่วมมือด้วยดีได้นั้น ในการบริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน เพราะภาวะผู้นำมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน และนอกจากการแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ผู้บริหารยังต้องนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

สรุป โลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้สถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการบริหารงานในภาครัฐและเอกชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ทันสมัย ซึ่งทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว แต่ระบบการบริหารงานในหลายประเทศยังไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ ทำให้ต้องพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาที่ส่งผลต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

การบริหารงานถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานขององค์กรทั้งหลาย ผู้บริหารต้องมีความรู้ความสามารถ และทักษะในการบริหาร เพื่อที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทักษะด้านการทำงาน ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิด นอกจากนี้ การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยจะช่วยให้การบริหารงานมีความโปร่งใส ยุติธรรม และมีความรับผิดชอบ

สถานศึกษาเป็นอีกหนึ่งองค์กรที่สำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และต้องแสดงภาวะผู้นำที่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพที่ดีขึ้น

การบริหารโรงเรียน (สถานศึกษา)

การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมมีความรู้และความสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขสมควรแก่สภาพตน โดยอาศัยกระบวนการบริหารงานในสถานศึกษา ซึ่งดำเนินงานโดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ มีจุดหมายเพื่อบริการทางการศึกษา ได้แก่ สมาชิกของสังคมเพื่อพัฒนาสมาชิกในสังคมให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามเจตนารมณ์ของการศึกษามากที่สุด(การนต์ กรุณา,2542)

การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะสถานศึกษาเป็นระบย่อยของระบบการศึกษาและระบบสังคมรวมทั้งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาจึงต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพด้วย ผู้บริหารร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการเกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียนโดยใช้ทรัพยากรการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเพื่อให้บรรลุผลตาม

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือพัฒนาคนให้มีคุณภาพและดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข(ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์,2543)

ดังนั้น การที่กำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีอิสระมีความเข้มแข็งในการบริหาร เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดการระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ มีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลวางแผน และดำเนินการตามแผนการศึกษากฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ใช้การบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วม มีการจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง เนื่องจากสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลมีสถานภาพที่เป็นทั้งบุคคลธรรมดา และนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้กฎหมายมากกว่าสถานศึกษาที่ไม่เป็นนิติบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ,2546)

สถานศึกษาจึงมีหน้าที่หน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษาให้กับเยาวชนและประชาชนทั้งของรัฐและเอกชน อย่างเป็นระบบตามแผนการจัดการศึกษาของชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดไว้

ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา

การบริหารโรงเรียนของรัฐตามขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด มุ่งการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการได้อย่างอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยสถานศึกษาทุกแห่งต้องปฏิบัติตามขอบข่ายภารกิจเหมือนกันไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดใดก็ตาม จะประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่

๑. การบริหารวิชาการ งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการ ไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนาที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ โดยมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

- ๑.๑ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- ๑.๒ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ๑.๓ การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
- ๑.๔ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- ๑.๕ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- ๑.๖ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

- ๑.๗ การนิเทศการศึกษา
- ๑.๘ การแนะแนวการศึกษา
- ๑.๙ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- ๑.๑๐ การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- ๑.๑๑ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- ๑.๑๒ การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

๒. การบริหารงบประมาณ การบริหารงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษารวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน โดยมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

- ๒.๑ การจัดทำและเสนอของบประมาณ
 - ๒.๑.๑ การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา
 - ๒.๑.๒ การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา
 - ๒.๑.๓ การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของบประมาณ
- ๒.๒ การจัดสรรงบประมาณ
 - ๒.๒.๑ การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา
 - ๒.๒.๒ การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ
 - ๒.๒.๓ การโอนเงินงบประมาณ
- ๒.๓ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
 - ๒.๓.๑ การตรวจสอบติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
 - ๒.๓.๒ การประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
- ๒.๔ การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา
 - ๒.๔.๑ การจัดการทรัพยากร
 - ๒.๔.๒ การระดมทรัพยากร
 - ๒.๔.๓ การจัดหารายได้และผลประโยชน์
 - ๒.๔.๔ กองทุนกู่ยืมเพื่อการศึกษา
 - ๒.๔.๕ กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา
- ๒.๕ การบริหารการเงิน
 - ๒.๕.๑ การเบิกเงินจากคลัง
 - ๒.๕.๒ การรับเงิน
 - ๒.๕.๓ การเก็บรักษาเงิน
 - ๒.๕.๔ การจ่ายเงิน
 - ๒.๕.๕ การนำส่งเงิน

๒.๕.๖ การกั้นเงินไว้เบิกเหลือในปี

๒.๖ การบริหารบัญชี

๒.๖.๑ การจัดทำบัญชีการเงิน

๒.๖.๒ การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

๒.๖.๓ การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

๒.๗ การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

๒.๗.๑ การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา

๒.๗.๒ การจัดหาพัสดุ

๒.๗.๓ การกำหนดรูปแบบรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง

๒.๗.๔ การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

๓. การบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

๓.๑ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง

๓.๒ การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง

๓.๓ การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

๓.๔ วินัยและการรักษาวินัย

๓.๕ การออกจากราชการ

๔. การบริหารทั่วไป การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกในการให้บริการ การศึกษาทุกระดับ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

๔.๑ การดำเนินงานธุรการ

๔.๒ งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๔.๓ การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

๔.๔ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

๔.๕ การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

๔.๖ งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

๔.๗ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป

๔.๘ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

๔.๙ การจัดทำสามะโนผู้เรียน

๔.๑๐ การรับนักเรียน

๔.๑๑ การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตาม

อัยาศัย

๔.๑๒ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

๔.๑๓ การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน

๔.๑๔ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

๔.๑๕ การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

๔.๑๖ งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่น

๔.๑๗ การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

๔.๑๘ งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษา

๑. การวางแผนกลยุทธ์และการประเมินแผนงาน (งาน/โครงการ)

การวางแผนกลยุทธ์ เป็นการบวนการซึ่งชี้แจงให้สมาชิกในองค์กรกำหนดวิสัยทัศน์และ พัฒนาแนวทาง การปฏิบัติที่จำเป็นและดำเนินการให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ในอนาคต อีกประการหนึ่งการ วางแผนกลยุทธ์ช่วยให้องค์กรได้ประติษฐานอนาคตได้ด้วยตนเอง แผนกลยุทธ์แตกต่างจากแผนระยะ ยาว คือ แผนระยะยาวเป็นความพยายาม พยายามอนาคตแล้ววางแผนตามนั้น แนวทางการ วางแผนกลยุทธ์ ๙ ขั้นตอนเพื่อนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย ๑. การจัดระบบเพื่อการวางแผน ๒. สำนวจค่านิยมองค์กร ๓. การกำหนดภารกิจ/พันธกิจ ๔. การกำหนดกลยุทธ์ ๕. การตรวจสอบการ ปฏิบัติงาน ๖. การวิเคราะห์ช่องว่าง ๗. บูรณาการแผนปฏิบัติการ ๘. การวางแผนสำรอง ๙. การ นำไปปฏิบัติ

การประเมินแผนงาน (งาน/โครงการ) การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิด สารนิเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารนิเทศในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ การจัดการ ประเมินโครงการเพื่อให้ทราบว่าโครงการนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด มีปัญหา อุปสรรคอย่างไร จะได้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงโครงการ

การประเมินโครงการในโรงเรียนสามารถแบ่งการประเมินเป็น ๔ ระยะ คือ ๑. ประเมิน ก่อนดำเนินโครงการ (Ex-ante' Evaluation) ๒. ประเมิน ระหว่างดำเนินโครงการ (Formative Evaluation) ๓. ประเมินเสร็จสิ้นโครงการ (Summative Evaluation) ๔. ประเมิน หลังเสร็จสิ้นโครงการ (Follow – up)

กระบวนการประเมินโครงการ ต้องกำหนดหลักการเหตุผลและความสำคัญ กำหนด วัตถุประสงค์ วิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ การออกแบบการประเมิน เช่น รูปแบบของ

Tyler เหมาะสำหรับการเรียนการสอน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา รูปแบบของ CIPP เหมาะสำหรับการใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ/ขยายโครงการ และหาข้อบกพร่องของโครงการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานการประเมินโครงการ

การวางแผนกลยุทธ์และการประเมินแผนงาน เป็นภารกิจที่สำคัญในการบริหารโรงเรียน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้ทราบแนวทางการดำเนินงานและผลการปฏิบัติงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

๒. การเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการงานวิชาการของสถานศึกษา เพื่อผลิตและพัฒนา ผู้เรียน หรือกำลังคนสู่ประชาคมอาเซียน(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2554)

กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ระดับ ประถมศึกษา กำหนดคุณลักษณะเด็กไทยในประชาคมอาเซียน เป็นลักษณะ ๓ ด้าน คือ ๑. ด้าน ความรู้ ๒. ด้านทักษะ/กระบวนการ และ ๓. ด้านเจตคติ โดยกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพนักเรียน ได้แก่ ๑. ด้านความรู้ รู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน และกฎบัตรอาเซียน ๒. ด้านทักษะ/กระบวนการ ทักษะ พื้นฐาน คือ สื่อสารได้อย่างน้อย ๒ ภาษา ภาษาอังกฤษและภาษาประเทศในอาเซียนอีก อย่างน้อย ๑ ภาษา ทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี ความสามารถในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทักษะพลเมือง/ความรับผิดชอบต่อสังคม เปลี่ยนแปลง ๓. ด้านเจตคติ คือ มีความภูมิใจในความเป็นไทย/ความเป็นอาเซียน ร่วมกันรับผิดชอบต่อประชาคมอาเซียน มีความตระหนักในความเป็นอาเซียน มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ยึดมั่นในหลักธรรม มาภิบาล(การวาระธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม) สันติวิธี/สันติธรรม ยอมรับความแตกต่างในการนับถือศาสนา ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดคุณภาพครู ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ครูสามารถใช้ ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร ครูใช้หนังสือ ตำราเรียน และสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการ จัดการเรียนรู้อีก ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการ เผยแพร่ ผลงาน ทั้งระบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline) ครูใช้เทคนิคและวิธีสอนที่ หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ ครูสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการจัดการเรียนรู้ทั้งใน ประเทศ และในกลุ่มประชาคม อาเซียน ครูใช้ประสบการณ์การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน อย่างต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดคุณภาพผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน มี ความสามารถในการบริหารจัดการภายใต้สถานการณ์ มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และทักษะในการใช้ ICT มีความสามารถในการประสานภาคีเครือข่ายเพื่อความร่วมมือมี ความสามารถในการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงาน มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการ ติดต่อสื่อสารกับภาคีเครือข่ายในกลุ่มประชาคมอาเซียน

การเตรียมความพร้อมรับประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ หรือ ค.ศ. ๒๐๑๕ จำเป็น ที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมกำลังคนและความรู้

๓. การมอบหมายงาน การกำกับติดตามงานและการส่งเสริมการพัฒนาครูเพื่อพัฒนา ผู้เรียน การมอบหมายงาน การกำกับติดตามงานและการส่งเสริมการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนต้อง ยึดหลักการบริหารงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์(RBM) โดยใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

ด้วย (ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒) หลักปฏิบัติ ๖ ประการ หลักนิติธรรม(Rule of Law) หลักคุณธรรม(Ethics) หลักความโปร่งใส(Transparency) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) หลักความคุ้มค่า(Utility) RBM : Results เกี่ยวข้องกับทุกกระบวนการของการบริหาร ได้แก่

Plan ต้องกำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายชัดเจน (ต้องการผลสัมฤทธิ์อะไร)

Do ปฏิบัติมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่วางแผนไว้

Check วัตถุประสงค์ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่วางแผนหรือไม่ (KPI ชัดเจน)

Act ปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่วางแผนไว้

การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน(Performance Monitoring) เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นกระบวนการวัดผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ตรวจสอบการใช้ทรัพยากรในการปฏิบัติงานและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโครงการของรัฐได้ การมอบหมายงาน การกำกับติดตามและการส่งเสริมการพัฒนา เป็นแนวทางช่วยให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. การนำกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา และวิชาชีพ

นอกจากการปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นโยบายผู้ว่าราชการจังหวัด ในการบริหารงานต้องมีความรู้กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน เช่น

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

๒. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

๓. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕

๔. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖

๕. พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗

๖. กฎกระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการในสถานศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖

๗. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ.๒๕๔๖

๘. อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามระเบียบ กฎหมายอื่น เช่น ระเบียบ ศธ.ว่าด้วยการกำหนดเวลาทำงานและวันหยุดราชการของสถานศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗, ระเบียบ ศธ.ว่าด้วยการชั่งชั่งชาติ ในสถานศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗, ระเบียบ ศธ.ว่าด้วยการตั้งชื่อสถานศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗, ระเบียบ ศธ.ว่าด้วยการขอคุณหรืออนุโมทนา พ.ศ. ๒๕๔๔, ระเบียบ ศธ.ว่าด้วยการแก้ไขวันเดือนปีเกิดของนักเรียนนักศึกษา ๒๕๔๗, ระเบียบ ศธ. ว่าด้วยใบสุทธิและหนังสือรับรองของสถานศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗, ระเบียบ ศธ.ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนนักศึกษา พ.ศ.๒๕๔๘, ระเบียบ ศธ.ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมความประพฤตินักเรียนฯ พ.ศ.๒๕๔๘, กฎกระทรวงว่าด้วยความประพฤตินักเรียนนักศึกษา

การนำกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา และวิชาชีพ ผู้บริหารต้องศึกษากฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เพราะสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง ระเบียบ

๕. การระดมทรัพยากรและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหาร จัดการสถานศึกษา การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในโรงเรียนสามารถปฏิบัติได้หลายวิธี เช่น การขอรับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง โยผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา การจัดผ้าป่าการศึกษาแหล่งทรัพยากรเพื่อการศึกษา นั้น นอกจากรัฐแล้ว ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๕๘ ได้กำหนดให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สินจากแหล่งต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา

เครื่องมือที่นิยมใช้ในการระดมทุนขององค์การสาธารณประโยชน์ดังต่อไปนี้ ๑) ขายสิ่งของที่ระลึก (Sale of Seals) ๒) การส่งจดหมายเชิญชวน (Direct mail) ๓) หนังสือพิมพ์ (Newspaper Promotion) ๔) โทรทัศน์ (TV appeals & marathons) ๕) การออกเรียไรตามบ้านเรือน (Direct door-to-door canvass) ๖) ภาพยนตร์ (Motion pictures) ๗) กล่องรับบริจาค (Donor boxes) ๘) จัดงานการกุศล (Bazaars, balls and dinners) ๙) สลากรับเงินรางวัล (Sweepstake) ๑๐) สิ่งพิมพ์ (Printed media) ๑๑) การจัดประกวด (Contest) ๑๒) การจัดวันรับบริจาคสมทบทุนการกุศล (Tag day)

การสร้างเครือข่าย เป็นการทำให้มีการติดต่อ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบติดต่อด้วยการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่นการส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย

ความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใดๆที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็นวัฒนธรรมภายในในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิมอาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือหรือถ้าจะออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลานานมาก จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งเครือข่ายที่เป็นทางการและเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการบริหาร(สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย,2553)

๖. การส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม หมวด

๙ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา กล่าวถึงเทคโนโลยีการศึกษาไว้ว่า รัฐจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปอื่นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา การทะนุบำรุง ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมตามความจำเป็น รัฐส่งเสริมสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนา การผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยจัดให้มีเงินสนับสนุนและเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำให้ อันจะนำไปสู่การแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

สำหรับการปกครองหรือการบริหารจัดการบ้านเมืองให้เกิดความผาสุก หรือเรียกตามภาษาร่วมสมัยว่า การบริหารจัดการที่ดีให้มีประสิทธิภาพให้เกิดประสิทธิผล หลักการนี้ทางตะวันตกใช้คำว่า Good Governance ซึ่ง UN ESCAP กล่าวไว้ ๘ ประการมี ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วม (Participation) ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยอิสระและเต็มใจ
๒. การปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of law) ปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกัน
๓. ความโปร่งใส (Transparency) มีการตรวจความถูกต้อง มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา
๔. ความรับผิดชอบ (Responsiveness) ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดในการทำงาน กล่าวตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจนั้น ๆ
๕. ความสอดคล้อง (Consensus Oriented) กำหนดและสรุปความต้องการของบุคคลในสังคม โดยพยายามหาจุดสนใจ และความสอดคล้องกันของสังคมด้วยวิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น เพื่อเป็นการลดความขัดแย้ง
๖. ความเสมอภาค (Equity and Inclusiveness) ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับจากรัฐ ทางการบริหารด้านสวัสดิการ สาธารณูปโภค และด้านอื่น ๆ
๗. การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) เป็นวิธีการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับการลงทุน การใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
๘. การมีเหตุผล (Accountability) ประชาชนทุกคนต้องตัดสินใจและรับผิดชอบต่อภาระกระทำของตนอย่างสมเหตุสมผล ภายใต้กรอบกฎหมาย

ดังนั้น ธรรมาภิบาล จึงหมายถึง การใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง และหมายรวมถึง กระบวนการความสัมพันธ์ และสถาบันต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ซึ่งประชาชนพลเมืองใช้เป็นเครื่องมือ

หรือช่องทางในการบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับชีวิตประเทศ ซึ่งมีองค์ประกอบรวม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างหลักธรรมาภิบาลอันได้แก่(ไชยวัฒน์ คำชู,2548)

๑. การรับผิดชอบ
๒. ความโปร่งใส
๓. การปราบปรามทุจริตและการประพฤติมิชอบ
๔. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
๕. กรอบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม

สำหรับประเทศไทยนั้นเริ่มใช้คำว่า “ธรรมาภิบาล” หรือที่บางท่านเรียกว่า ธรรมรัฐ กันแพร่หลายภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ และหลังจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ทั้งนี้ เนื่องมาจากในหนังสือแสดงเจตจำนงกู้เงินจำนวน ๑๗.๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) รัฐบาลไทยให้คำมั่นว่าจะต้องสร้าง “Good Governance” ขึ้นในการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งแสดงโดยปริยายว่า ทั้งรัฐบาลไทยและกองทุนการเงินระหว่างประเทศเชื่อว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เป็นผลส่วนหนึ่งมาจากการบริหารจัดการที่ไม่ดี หรือธรรมาภิบาล (Bad Governance)(บวรศักดิ์ อุวรรณโณ,2542) ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๓ (๑) ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยมีหลักพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ประกอบด้วยหลักสำคัญ ๖ ประการ ดังนี้

๑. หลักนิติธรรม (Rule of law) ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

จากข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าหลักนิติธรรม หมายถึง การกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของสถานศึกษาอันเป็นที่ยอมรับของบุคลากร และบุคลากรทุกคนยอมรับปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎ ระเบียบ และข้อตกลงของสถานศึกษา มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

๒. หลักคุณธรรม (Morality) ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า “หลักคุณธรรม” หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้บุคลากรในสถานศึกษายึดถือหลักนี้ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่หมู่คณะ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย

๓. หลักความโปร่งใส (Transparency) ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูล

ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า “ความโปร่งใส” หมายถึง การสร้างความไว้วางใจ ซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงานของสถานศึกษาให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา และมีการตรวจสอบได้ถูกต้องชัดเจน

๔. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ

จากข้อความข้างต้นพอสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรและชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญต่าง ๆ ของสถานศึกษา

๕. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง

จากข้อความดังกล่าวพอสรุปได้ว่า หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา การใส่ใจในปัญหาและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่ต่างกักันและความกล้าที่จะยอมรับผล

๖. หลักความคุ้มค่า (Utility) ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน”

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า “หลักความคุ้มค่า” หมายถึงการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และสร้างสรรค์และมีคุณภาพ รวมถึงรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล เป็นการบริหารที่ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เพื่อส่งเสริมและผลักดันให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ในการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมให้มีประสิทธิภาพตามหลักกฎหมาย การปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีส่วนรับผิดชอบในระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคม

สรุป

กลยุทธ์การประยุกต์หลักธรรมมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษา จะต้องใช้การบริหารและพัฒนาการจัดการเรียนของสถานศึกษา ถ้านำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานของสถานศึกษา จะทำให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะหลักธรรมมาภิบาลยึดหลักการทำงานที่มีหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า นำมาใช้ในการบริหาร ซึ่งเป็นการบริหารการปกครองที่ดีที่ทุกๆ ส่วนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เหมาะที่จะนำมาใช้ในการจัดการบริหารงาน ทำให้หน่วยงานนั้นสามารถพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพได้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.
- การนต์ กรุณา. **แนวทางการไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.
- ไชยวัฒน์ คำชู. **การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : น้ำฝนการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๒.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ (ฉบับปรับปรุง)**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๓.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๓๙.
- รับขวัญ ภาคภูมิ. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษา กิ่งแก่งเพชร เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๗.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๔.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนาและการส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓.

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ The Administration of Buddhist Way School

พระสุวรรณหมาพุทธานิบาล (โฮ สุภทโท)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Suwan Maha Phutthaphiban (Ho Suphattho)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : Sukprasertdw@gmail.com

(Received : August 28, 2024 ; Edit : October 11, 2024; accepted : October 11, 2024)

บทคัดย่อ

การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนตามแนววิถีพุทธ คือ ต้องบูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่การเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยครูผู้สอนควรเป็นตัวอย่างที่ดีและควรใช้หลักกัลยาณมิตรต่อผู้เรียนและใช้กระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ควรจัดโอกาสส่งเสริมและสร้างเสริมปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต

คำสำคัญ : การบริหาร, โรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

The Buddhist way of learning to the students in the Buddhist way is to integrate Buddhism into the learning and practice in all subjects. Student Development Activities Both in the classroom and outside the classroom. The teacher should be a good example, and should use the principle of learning to the learner and use the learning process to develop students around. The opportunity to promote and harmonize with the way of life.

Keywords: Management, Buddhist School

บทนำ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ของสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นแนวคิดที่ผ่านการกลั่นกรองจากพระเถระผู้ใหญ่ในพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหาร กลยุทธ์ในการนำโรงเรียนไปสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่สมบูรณ์แบบและการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ตลอดจนบุคลากรทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจแนวคิดของโรงเรียนวิถีพุทธอย่างถ่องแท้ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร นับว่ามีความสำคัญอย่างมากในการที่จะนำพาโรงเรียนวิถีพุทธสู่เป้าหมายความสำเร็จทางการศึกษา เป็นการสนับสนุนผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกินอยู่ ดู ฟัง เป็นวัฒนธรรมแสงปัญญา การจัดสภาพการเรียนการสอนจะส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เกิดการ

พัฒนาทั้งด้านกาย ด้านความประพฤติ ด้านจิตใจ ด้านปัญญา เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมเป็นไปตามคุณค่า(มยุรี คำปาเชื้อ,2549)

ในการบริหารงานโรงเรียนวิถึพุทธผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะที่ดี มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์จริงใจในการทำงาน มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นบถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพสังคมในปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุสูงมาก ทำให้การดำเนินชีวิต มีความสะดวกสบายคนในสังคมพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ได้วัตถุมานองต่อความต้องการของตนเอง มีการเอาใจเปรียบผู้อื่นแข่งขันชิงดีชิงเด่น เห็นแก่ตัว จริยธรรมและคุณธรรมของเด็กและเยาวชนจึงเสื่อมลง ส่งผลให้เด็กนักเรียนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การบริหารโรงเรียนวิถึพุทธโดยการนำไตรสิกขามาบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวันและสาระวิชาตามหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจและวางแผนการพัฒนาอย่างชัดเจน ตลอดจนปฏิบัติให้ถูกต้อง เพราะเป็นหลักการบริหารที่จะครอบคลุมและสัมพันธ์งานทุกด้านของโรงเรียนอันนำไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับส่งเสริม กำกับดูแล ตรวจสอบ ประเมินผลและเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ,2546) การบริหารด้านการจัดหลักสูตรและการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารต้องมีภาวะเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มุ่งมั่นที่จะสร้างระบบคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา กำหนดทิศทางและนโยบายที่ชัดเจน ปรับปรุงยกระดับมาตรฐานกำหนดขั้นตอนการทำงาน รวมทั้งจัดทำคู่มือปฏิบัติงานให้ทันสมัยอยู่เสมอ สร้างความร่วมมือและประสานงานกับทุกส่วนทุกฝ่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งในองค์กร สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและการทำงานของผู้สอน พัฒนาบุคลากรให้มีนิสัยแห่งคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ปฏิรูปการเรียนรู้ กล่าวว่ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการเป็นผู้นำการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ(กมล ภูประเสริฐ,2544)

สรุป โรงเรียนวิถึพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาได้พัฒนา โดยมีแนวคิดที่ถ่วงกรองจากพระเถระผู้ใหญ่ในพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถึพุทธคือโรงเรียนทั่วไปที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารจัดการและการเรียนการสอน ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทุกฝ่ายจำเป็นต้องเข้าใจแนวคิดนี้อย่างถ่องแท้ เพื่อสนับสนุนการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ทั้งนี้ บทบาทของผู้บริหารมีความสำคัญในการนำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จทางการศึกษาโดยการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมพฤติกรรมที่ดี และพัฒนานิสัยแห่งคุณภาพในบุคลากรและนักเรียน เพื่อสร้างมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรของสถานศึกษา

ปรัชญาโรงเรียนวิถึพุทธ

สืบเนื่องมาจากที่กระทรวงศึกษาธิการจัดการประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งมี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ให้เกียรติเป็นประธาน ที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบ

ความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด โรงเรียนวิถิปุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการนำความเห็นของที่ประชุมมาหารืออีกหลายครั้ง อีกทั้ง ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถิปุทธ จากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ณ วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑-๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จากพระพรหม (ประยูร ธรรมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งนิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดับความคิดครั้งแรก

วันที่ ๒๖-๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถิปุทธ เป็นครั้งแรก มีพระภิกษุคฤหัสถ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ มาประชุมประมาณ ๕๐ รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถิปุทธ

วันที่ ๑-๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นการประชุมหารือครั้งที่ ๒ มีพระภิกษุและคฤหัสถ์ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้สรุปไว้แล้ว

จากการประชุมใหญ่ ๒ ครั้ง ทำให้ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถิปุทธในเรื่อง ภาพสรุปโรงเรียนวิถิปุทธ กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถิปุทธ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ และแนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ

คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ

รูปแบบของโรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนวิถิปุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา”

วิถีชีวิตที่ตีงตามหลักไตรสิกขาทั้ง ๓ ด้าน

๑. ศีล (พฤติกรรม)

- มีกิริยามารยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น
- รู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภคน และสื่อต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา
- รู้จักความพอดี พอประมาณ ในการแสวงหา บริโภค สะสมสิ่งต่าง ๆ
- ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ภายนอกที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดวินัยในตนเอง
- ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นโดยมีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต
- มีชีวิตที่สัมพันธ์ด้วยดีกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม

๒. จิตใจ (สมาธิ)

- มีสมรรถภาพที่ดี คือ มีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดี ด้วยจิตใจกล้าหาญ
อดทน สู้สิ่งยาก ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อสามารถฟันฝ่าอุปสรรคผ่านความยากลำบากไปได้ พึ่งตนเอง
ได้

- มีคุณภาวะ คือ มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่ว
กลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิดชอบ เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ

- มีสุขภาวะที่ดี คือ มีความสุข ความร่าเริง เบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ในการร่วมกิจกรรมงานต่าง ๆ

๓. ปัญญา

- มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญ
คุณโทษ

- มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิด
การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ประมวลผล สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่ม
และรายบุคคล

- มีทักษะชีวิตเท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอก และกิเลสภายในตนสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้
สามารถนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

- มีฐานชีวิตที่ดีมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม เกิดปัญญาเข้าใจในสังขารในชีวิต
ได้ตามวุฒิภาวะของตน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามใน
ธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนา
ตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ โดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาภูมิ
ธรรม ๔ ประการ คือ(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2547)

๑. สัมปรีทิสสังเสวะ หมายถึงการอยู่ใกล้ชิดคนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี

๒. สัมมัสมสวณะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี

๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

๔. ธรรมานุธรรมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม
การดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

การจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ แนวความคิด
เบื้องต้นของการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ ให้มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านกายภาพ ๗ ประการ

๑.๑ มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒ มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน

๑.๓ มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน

๑.๔ มีพุทธศาสนสุภาษิต วาทะธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ

๑.๕ มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น

๑.๖ มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม

๑.๗ ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ๑๐๐%

๒. ด้านกิจกรรมประจำวันวันพระ ๔ ประการ

๒.๑ ใส่เสื้อขาวทุกคน

๒.๒ ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์

๒.๓ รับประทานอาหารมังสวิรัตินึ่งมือกลางวัน

๒.๔ สวดมนต์แปล

๓. ด้านการเรียนการสอน ๕ ประการ

๓.๑ บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้า ป้าย ทั้งครู และ นักเรียน

๓.๒ บูรณาการวิถีพุทธ ทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓.๓ ครู พานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง

๓.๔ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัด

เป็นแหล่งเรียนรู้

๓.๕ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๔. ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารเรียนและนักเรียน ๕ ประการ

๔.๑ รักษาศีล ๕

๔.๒ ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม

๔.๓ ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่

หก ไม่เหลื่อ

๔.๔ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของ

๔.๕ มีนิสัยใฝ่รู้ สู้สิ่งยาก

๕. ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ๘ ประการ

๕.๑ ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน

๕.๒ ไม่ดู ด่า นักเรียน

๕.๓ ชื่นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน

๕.๔ โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี

๕.๕ ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี

๕.๖ ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย

๕.๗ บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง

๕.๘ มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

ความมุ่งหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขโรงเรียนวิถีพุทธจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียน

โดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการมีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินตามมรรค ซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ที่แปลว่าทางอันประเสริฐมีองค์ ๘ ประการ พัฒนาตามหลักไตรสิกขา สรุปว่าโรงเรียนวิถิปุทธคือโรงเรียนที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คำว่า เป็น ในกรณีนี้หมายถึงกิน อยู่ ดู และฟังตามหลักไตรสิกขาคือให้เกิดความประพฤติที่ตึงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมให้ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถบูรณาการหลักธรรมให้เข้ากับรายวิชาอื่นๆ คือสอดแทรกวิถีแห่งความเป็นพุทธลงในทุกรายวิชา ที่ทำการเรียนการสอนเป็นโรงเรียนที่เน้นหลักในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข มีวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนนั้นคือหลักของมรรคมีองค์ ๘ ประการ(พระพรหมคุณาภรณ์,2547)

โรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต

โรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้จริงสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักพุทธธรรม ๓ ประการ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน สู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ได้ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขานี้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ด้วยภาวนา ๔ คือ พัฒนาการทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา กระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถิปุทธต้องบูรณาการไตรสิกขาเข้ากับกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตรนั้นคือ มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมเข้าด้วยกัน กล่าวอีกนัยคือ โรงเรียนฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษา ดังนั้น ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีไตรสิกขาในขณะที่กิน อยู่ ดู และฟัง ซึ่งเป็นกิจกรรมประจำวันของนักเรียน เมื่อมีไตรสิกขาเป็นเครื่องมือพัฒนาแล้ว ผลที่ตามมา คือผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านไปพร้อมกันได้แก่ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2547)

๑) พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย คือ การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้เป็นกุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญในเบื้องต้น คือ ให้กินเป็น อยู่เป็น ดูเป็นและฟังเป็น กายภาวนาจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเองเพื่อความสัมพันธที่ดีกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) หมายถึง การเจริญศีลคือการพัฒนาความประพฤติฝึกรูปธรรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และกติกาสังคม ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี

๓) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) หมายถึงการเจริญจิต คือพัฒนา ฝึกรูปธรรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน ผ่องใส เป็นต้น

๔) พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) หมายถึงการเจริญปัญญา คือการพัฒนาปัญญา การฝึกรูปธรรมทางปัญญา ให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยม สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ผู้เรียนที่มีการพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านนี้จะเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(๑) พัฒนาการร่างกาย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาชีพและพัฒนาร่างกายด้านปัญญาซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาการที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง

(๒) พัฒนาการทางสังคม ซึ่งเป็นผลจากการยึดมั่นในศีลธรรม รักษาระเบียบวินัยและจรรยาบรรณ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี

(๓) พัฒนาการทางจิต ซึ่งเกิดจากการบริหารทางจิตให้มีสติ สมาธิ และคุณธรรมอื่น ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นคนมีความสุข

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เมื่อพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านถือเป็นเป้าหมายของโรงเรียนโดยปกติทั่วไปที่เรามักได้ยินกันเสมอว่าการศึกษาไทยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขแล้ว โรงเรียนวิถิปุทธ ซึ่งกำหนดให้พัฒนาการทั้ง ๔ ด้านเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาเช่นกัน โรงเรียนวิถิปุทธก็ไม่ต่างจากโรงเรียนปกติทั้งหลาย ดังนั้นโรงเรียนวิถิปุทธจึงหมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่ เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการทำให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดู และ ฟัง เป็น นั่นเอง

โรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภาวนา ๔ คือ พัฒนาการทางกาย สังคม จิต และปัญญา

โรงเรียนวิถิปุทธเป็นนวัตกรรมจัดการศึกษาอีกนวัตกรรมหนึ่งที่มุ่งหวังพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมตามหลักศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็นต่อเนื่องอย่างบูรณาการไปถึงการพัฒนาตนเองกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วัตถุ เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ การพัฒนาจิตใจ ให้มีสมาธิ สงบ สบาย สดชื่น เบิกบาน มุ่งมั่น เข้มแข็ง เพียรพยายาม รวมทั้งมีปัญญา รู้เข้าใจเหตุผลตามความเป็นจริง

โรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินตามมรรค ซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา

สรุปว่า โรงเรียนวิถิปุทธก็คือโรงเรียนที่ฝึกรูปธรรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษา ฝึกรูปธรรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คำว่า เป็น ในกรณีนี้หมายถึง กิน อยู่ ดู และ

ฟังตามหลักไตรสิกขาคือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมให้ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถบูรณาการหลักธรรมให้เข้ากับรายวิชาอื่น ๆ คือสอดแทรกวิถีแห่งความเป็นพุทธวิถีแห่งปัญญาลงในทุกรายวิชา ที่ทำการเรียนการสอน เป็นโรงเรียนที่เน้นหลักในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข มีการดำเนินชีวิต ที่ชัดเจนตามทางสายกลางคือหลักของมรรคมืองค์ ๘ ประการ

หลักการบริหารโรงเรียนวิถิปุทธ

การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนา ผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา การศึกษาแบบวิถิปุทธเป็นวิถีชีวิตประจำวัน เป็นการบูรณาการทั้งศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้เป็นไปตามคุณค่าแท้จริงของการดำเนินชีวิต โดยเพิ่มวิสัยทัศน์ให้มีการพัฒนา ผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) การประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ(จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) การยอมรับพุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษา เข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริงและฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตั้งระดับการดำเนินชีวิตประจำวันการกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวช ผู้มั่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและ สังคมมีความสุขพร้อมกันไปได้อย่างชัดเจน

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาเป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัด อบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจและปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการ ดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย มีความยากง่ายตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ จนถึงเรื่อง ที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้

การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจาก การใช้หลักพุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่ไม่มีระบบของการศึกษาภาคบังคับอย่างในยุคปัจจุบันแม้ใน ปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีรากฐานจากประเทศตะวันตก มาเป็นแกนในการจัด การศึกษา ทำให้พุทธธรรมเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายใน ความล้ำค่าของพุทธธรรม และจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันอนันต์ ขององค์ความรู้ในพุทธธรรม และระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ทาง กระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้ทางสถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมา ประยุกต์ในการจัดระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ได้กำหนดคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มี ความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายของพุทธธรรม

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทย ได้รับการกล่อมเกลาจากคำ สอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือวิถีวัฒนธรรมของไทยส่วนใหญ่จะเป็น เอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ

พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์มีการพัฒนาเป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือมีปัญหา รู้ เข้าใจในคุณค่าใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการ ดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา

รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุกๆด้านเพื่อสนับสนุนผู้เรียนให้พัฒนาตาม หลักพุทธธรรมส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวัฒนธรรม ๔ ประการ คือ

- ๑) สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดีใกล้ผู้รู้มีครูอาจารย์ดีมีข้อมูลมีสื่อที่ดี
- ๒) สัมมัตสวณะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียน การสอนที่ดี
- ๓) โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีถูกวิธี
- ๔) ธัมมานุธัมมปฏิบัติ หมายถึง สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม

โรงเรียนวิถีพุทธ ๒ แบบ คือ แบบที่โรงเรียนหลายแห่งจัดกันมา ตามวัฒนธรรมเอื้อ คือ ตามที่ถือกันมา สืบกันมา รู้ตามกันมาว่าอย่างนี้เป็นชาวพุทธ ก็เลยทำอย่างนั้น อันนี้เป็นเรื่องของ วัฒนธรรมเอื้อ และอีกแบบหนึ่งคือ การจัดอย่างโรงเรียนที่ออกชื่อมานั้น หมายความว่าเขาได้ศึกษาใน แง่หลักการว่า สารของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้ เขาก็ไปถึงขั้นจัดให้เป็นไปตามหลักการ

โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธนั้นมีใช่เป็นเพียงการจัด กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดกันอยู่โดยทั่วไปจนกว่าจะเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมโรงเรียน เช่น การจัด กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนาหรือมาสอนวิชา พระพุทธศาสนา การมีห้องจริยธรรมมีพระพุทธรูปประจำโรงเรียน การฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิ การจัด ให้นักเรียนสอบธรรมศึกษา การจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมเท่านั้นเพราะโรงเรียนวิถีพุทธ ต้องทำ มากกว่านั้น คือ นอกจากจัดกิจกรรมในลักษณะที่เป็นวัฒนธรรมโรงเรียนดังกล่าวแล้วโรงเรียนวิถีพุทธ ยังได้นำ หลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียนทั้งระบบด้วย คือ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้การจัดการสภาพแวดล้อม ทั้งทางกายภาพและสังคม การจัด กิจกรรมต่างๆ รวมตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน วัด และชุมชน(สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2547)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกายภาพนั้นเป็นการ ดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษา เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความ สะอาด สว่าง สงบ ร่มรื่น นักเรียนพักผ่อนได้อย่างปลอดภัย สถานศึกษาและชุมชนปราศจากสิ่งเสพ ติด อบายมุขสิ่งมอมเมาทุกชนิด มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ นักเรียนรู้ และเข้าใจเหตุผลตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา อาคารสถานที่จัดให้มีที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปประจำห้องเรียนหรือประจำโรงเรียนและมีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรมคำขวัญคุณธรรม จริยธรรมตามห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งเสริมนักเรียนให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิด ประโยชน์ จัดกิจกรรมการดูแลรับผิดชอบห้องเรียนและแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างครบวงจร

แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธภาพอันงดงามของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นภาพที่ สะท้อนถึงการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษา อย่างชัดเจนโดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้

อย่างดีที่สุด พร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ดงามควบคู่กันไปเมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนจะสังเกตได้ถึงเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่า เช่น

๑) นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่น ๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อม ๆ กันที่คิดว่ายากจะแยกสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ

๒) การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของทั้งผู้ปกครองครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ การยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

๓) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้น และเกื้อกูลการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

๔) บุคลากรในโรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิต ทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่มขึ้น ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบ ชัดเจนเพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกลา

๕) โรงเรียนโดย ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างแก่สังคม อีกเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

แนวการดำเนินการและจังหวะก้าวการพัฒนาของโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกัน ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตามก้าวอย่างที่ชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการบนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริมการพัฒนา การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่ารู้ทันและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วน คือ(กระทรวงศึกษาธิการ,2544)

๑) หลักสูตรสถานศึกษา

(๑) สอดแทรก พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์

(๒) เพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

(๓) ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

(๔) สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในชีวิตและบูรณาการไตรสิกขาในชีวิตประจำวัน ศึกษาเพิ่มเติมได้จากเอกสารการจัดการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา

๒) ผู้สอน

(๑) เป็นตัวอย่างที่ดี “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ

(๒) เป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

๓) กระบวนการเรียนรู้

(๑) พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา)

(๒) จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กินอยู่ ดู ฟัง)

(๓) สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

(๔) เน้นให้เกิดการเรียนรู้ แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง

๔) บุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ

การจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกคนควรพัฒนาตามหลักไตรสิกขาให้มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้หลักพุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถิพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมช่วย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

หลักคิด

ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบวิธีการหลากหลาย เหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของโรงเรียน แนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรคือการปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวันทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

หลักทำ

แนวทางการพัฒนาบุคลากร เช่น

๑) วิเคราะห์สภาพธรรมหรือภูมิธรรม ธรรมวุฒิ และลักษณะของบุคลากร

๒) ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ

๓) วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร

๔) จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต

๕) ให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาเป็นแบบอย่าง เช่น

(๑) การจัดอบรมใหญ่ประจำปี

(๒) การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตเจริญปัญญาย่อยรายสัปดาห์ หรือรายเดือน

(๓) การจัดกลุ่มสนทนาธรรม

(๔) การจัดฟังเทศน์ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญ

(๕) การจัดศึกษาคุณงาน หรือปฏิบัติธรรมในสำนักงานต่าง ๆ

(๖) การส่งเสริมการศึกษาปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง โดยจัดห้องสมุดและสื่อต่างๆ ให้ยืมหรือใช้ศึกษาจัดห้องวิปัสสนา เป็นต้น

(๗) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการถือศีล ๕ เป็นวิถีชีวิต

(๘) การจัดส่งเสริมการประเมินผลปฏิบัติธรรม และสอบอารมณ์คุณลักษณะสำคัญของบุคลากรในโรงเรียนที่จัดการศึกษาระบบโรงเรียนวิถิปุทธ ควรเป็นบุคคลที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ควร ละ เลิกจากอบายมุข ปฏิบัติตนถือศีล ๕ เป็นนิจ เป็นผู้มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเอง และดำเนินชีวิตที่ดีงาม และสามารถเป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำมาหากิจมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อทุกคนโดยสุจริตใจ ปฏิบัติงานเต็มความรู้ความสามารถมุ่งให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับโรงเรียน และอุทิศตนเพื่อผลสำเร็จของงานอย่างแท้จริง

สรุปการจัดวิถิปุทธสู่วิถีการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนตามแนววิถิปุทธ คือ ต้องบูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่การเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยครูผู้สอนควรเป็นตัวอย่างที่ดีและควรใช้หลักกัลยาณมิตรต่อผู้เรียนและใช้กระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ควรจัดโอกาสส่งเสริมและสร้างเสริมปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต

โรงเรียนวิถิปุทธเกิดขึ้นจากแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ. 2546 โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนคนไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียน

หลักการและแนวคิดสำคัญ: ไตรสิกขา: ศีล, สมาธิ, ปัญญา เป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้ผ่านการดำเนินชีวิตแบบ "การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น" โดยเน้นการฝึกอบรมให้เกิดพฤติกรรมดีงาม, สมาธิจิตใจที่มั่นคง, และปัญญาที่เท่าทันในชีวิต

กรอบแนวคิด 4 ประการ: สปัริสสังเสวะ, สัทธัมมัสสวนะ, โยนิโสมนสิการ, และธัมมานุষ্ঠัมมปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม การพัฒนาทั้ง 4 ด้าน: กายภาวนา, ศีลภาวนา, จิตภาวนา, และปัญญาภาวนา เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข

ลักษณะการดำเนินการในโรงเรียน:

จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งด้านกายภาพและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติ ตามหลักศีลธรรมการบูรณาการไตรสิกขาเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนเป้าหมาย: โรงเรียนวิถิปุทธมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีชีวิตที่ดีงามตามหลักพุทธธรรม โดยผู้เรียนจะต้องมีความรู้ความสามารถ และทักษะชีวิตที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน.

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การ
ขนส่งสินค้าและพัสดุ, ๒๕๔๖.
- กมล ภูประเสริฐ. **การบริหารวิชาการในสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์พับบลิเคชั่น, ๒๕๔๔.
- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
องค์การรับ ส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.
- บรรเจอดพร รัตนพันธ์. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : อุษาการ
พิมพ์, ๒๕๔๗.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตฺโต). **สู่การศึกษาแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและ
พัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น**. กรุงเทพมหานคร : อุษา การ
พิมพ์, ๒๕๔๗.
- มยุรี คำปาเชื้อ. **การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธแบบบูรณาการ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **โรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- บรรเจอดพร รัตนพันธ์. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : อุษาการ
พิมพ์, ๒๕๔๗.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๒**.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทสกายบุ๊กส์, ๒๕๔๖.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ**.
กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแนว
ทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่ง
สินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘.

ข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติ
ตามหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและอภิธานิยธรรม

Suggestions for National Education Plan Mobilization

According to the principles of Participatory Communication and Aparihaniyadham.

สุกานดา ปานเพชร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Sukanda Panphet

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : Sukprasertdw@gmail.com

(Received : August 28, 2024 ; Edit : October 11, 2024; accepted : October 11, 2024)

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการมาจนถึงปัจจุบันนี้ นับเป็นเวลากว่า ๘๐ ปีแล้วที่ประเทศไทยมีความพยายามยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ แต่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ แม้จะมีการปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมมาโดยตลอด บทความนี้จึงต้องการนำเสนอหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) และอภิธานิยธรรมเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติให้พัฒนาได้ต่อไป

คำสำคัญ : การขับเคลื่อน, สื่อสารแบบมีส่วนร่วม

Abstract

Since the first national education plan has been officially adopted to date. For more than 80 years, Thailand has been striving to improve the quality of education to international standards. But the goal was not achieved. Despite the improvement of the national education plan in line with economic and social conditions. This article discusses the principles of Participatory Communication and Aparihaniyadham to be a conceptual framework in which suggestions for the national education plan mobilization can be developed.

Keywords: Driving, Participatory communication

บทนำ

มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปราศจากการสื่อสารเพราะการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้าใจและสร้างความสามัคคีร่วมกัน ตลอดจนช่วยดำรงเผ่าพันธุ์ของมวลมนุษยชาติอริสโตเติลกล่าวว่า “การสื่อสารเป็นช่องทางให้มนุษย์บรรลุจุดหมายที่ต้องการได้” (นงนุช ศิริโรจน์, 2543) ขณะเดียวกันการสื่อสารยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา หรือที่เรียกว่า การสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Development Communication) ซึ่งมีหลายแนวทาง โดยในบทความนี้จะกล่าวถึง แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา รวมทั้งนำหลักธรรมคำสอน

ทางพุทธศาสนา อปริหานิยธรรม๗ มาเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติให้พัฒนาต่อไป

นับตั้งแต่สมัยปฏิวัติสยาม พ.ศ.๒๔๗๕ ที่ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติเป็นครั้งแรก ประเทศไทยได้ตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาการศึกษาให้ทัดเทียมกับอารยประเทศมาแล้วตั้งแต่ต้น โดยคณะราษฎรมีความเห็นว่า ประชาชนจะต้องได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่และทั่วถึงเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย และเมื่อไรก็ตามที่ประชาชนมีการศึกษาดี ย่อมจะทำให้ประเทศชาติเจริญขึ้นด้วย ดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาที่กล่าวว่า “...การจัดการศึกษาเพื่อจะให้พลเมืองได้มีการศึกษาโดยแพร่หลาย ก็จะต้องอนุโลมตามระเบียบการปกครองที่ให้เข้าลักษณะเกี่ยวกับแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ หลักสูตรของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยจะต้องขยายให้สูงขึ้นเท่าเทียมอารยประเทศ ในการนี้ จะต้องเทียบหลักสูตรของนานาประเทศ หลักสูตรใดสูงถือตามหลักสูตรนั้น” แต่อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกยังมีอุปสรรคจากสภาพการณ์ของประเทศและปัญหาเศรษฐกิจที่เป็นข้อจำกัดใหญ่ จนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘) ประเทศไทย ได้รับแนวคิดด้านการศึกษาแบบตะวันตกและมีการพัฒนาปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๔๗๙ และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๙๔

จนมาถึง แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓ นายสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้ปรับปรุงจากแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับเดิม และยังได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๙) เป็นครั้งแรก ทำให้การพัฒนาการศึกษาเริ่มมีเป้าหมายเพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาดังกล่าวยังถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาที่ยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่มาก

ต่อมาในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้มีการแก้ไขแผนการศึกษาดังเดิมในข้อที่ ๒๓. เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามากขึ้น โดยเรียกว่าเป็นการ “แบ่งแรง” ต่อมาในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐ ได้เปลี่ยนแปลงระบบการประถมศึกษาครั้งใหญ่ รวมถึงให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเป็นพิเศษ ส่วนในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ เน้นปรับปรุงตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จนมาถึงแผนการศึกษา พ.ศ. (๒๕๔๕-๒๕๕๙) ที่เน้นการมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะประเด็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา (ศักดิ์ชัย ภูเจริญ,2561)

ปัจจุบัน การศึกษาของประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ ที่ยึดโยงตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ที่มีมติพจน์ว่า ประเทศไทยจะต้องมี “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” รวมถึงมีเป้าหมายที่สำคัญคือ ต้องการให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ได้สำเร็จ(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,2561) ซึ่งนับมาจนถึงวันนี้ นับเป็นเวลามากกว่า ๘๕ ปีแล้ว ที่ประเทศไทยยังคงมีระดับคุณภาพด้านการจัดการศึกษาในระดับต่ำ(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ,2561) โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับประเทศที่มีมาตรฐานด้านการจัดการศึกษาระดับแนวหน้า เช่น ประเทศจีน ฟินแลนด์ และสิงคโปร์ ที่ต่างเคยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและความยากจน ภัยคุกคาม และการสูญเสียอิสรภาพอย่างร้ายแรงแต่ทั้ง ๓ ประเทศยังสามารถพลิกฟื้นคุณภาพการศึกษาโดยใช้เวลาอยู่ที่ประมาณ ๕๐ ปีเท่านั้น(ประชาชาติธุรกิจ,2561) ดังนั้นจึงเป็นที่มาสำคัญที่บทความนี้จะนำเสนอแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและอปริหานิยธรรม เพื่อเป็นข้อเสนอแนะด้านกระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติของประเทศไทยได้ ดังต่อไปนี้

สรุป มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตได้โดยปราศจากการสื่อสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจ ความสามานสามัคคี และการพัฒนามนุษยชาติ การสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Development Communication) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมและการศึกษา โดยเฉพาะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ที่เน้นความร่วมมือของทุกฝ่ายในการพัฒนาการศึกษา นับตั้งแต่สมัยปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 ที่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนการศึกษาแห่งชาติครั้งแรก มีการพยายามพัฒนาการศึกษาให้เทียบเท่าอารยประเทศ แต่ยังคงมีอุปสรรคจากภาวะเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแผนการศึกษาแห่งชาติยังคงดำเนินต่อเนื่อง โดยมีการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่ยึดตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง แม้ว่าข้างหน้าจะผ่านมามากกว่า 85 ปี แต่คุณภาพการศึกษาของไทยยังคงต่ำเมื่อเทียบกับประเทศที่มีมาตรฐานสูง เช่น จีน ฟินแลนด์ และสิงคโปร์ บทความนี้เสนอแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมาภิบาลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) มีจุดเริ่มต้นเมื่อประธานาธิบดีทรูแมน (Harry S. Truman) ได้กล่าวถึงการลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อหวังให้เกิดการช่วยเหลือกลุ่มประเทศโลกที่ 3 แต่ความพยายามยังคงล้มเหลวเพราะขาดความร่วมมือด้วยสาเหตุเรื่องผลประโยชน์จากการพัฒนา ต่อมาในปี ค.ศ. 1990 คำว่า “การมีส่วนร่วม” เริ่มมีบทบาทต่อแนวคิดการพัฒนา และในภายหลัง การมีส่วนร่วม ได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Development Communication) มาจนถึงปัจจุบันนี้ Mefalopulos(2003)

(กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของแนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่า เกิดขึ้นจากแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Development Communication) ที่มีพัฒนาการจากทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกันอย่างไรก็ตาม โดยนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นของยุคพัฒนาอุตสาหกรรมที่นำการสื่อสารเพื่อพัฒนามาเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการจูงใจให้เกิดการสนับสนุนโครงการมากยิ่งขึ้น (Thomas Tufte, 2009)

ด้านลักษณะสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม Jacobson L. White (Servaes, 1996) กล่าวว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) มีแนวคิดและสาระสำคัญดังปรากฏในการประชุมขององค์การยูเนสโก ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ปี ค.ศ. 1977 ดังนี้

1. การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง สิทธิในการเข้าถึงสื่อ สิทธิในการเลือกรับ หรือมีส่วนร่วมในการเข้าไปจัดทำรายการที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน รวมถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่อรายการต่างๆ ผ่านสื่ออีกด้วย

2. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ประชาชนได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารได้ในทุกระดับ ทุกขั้นตอนทั้งในกระบวนการผลิตรายการ การบริหารจัดการ และการวางแผนการสื่อสารต่างๆ

3. การจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) หมายถึง ประชาชนมีอำนาจ สิทธิ หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการคิด ในการกำหนดนโยบาย ในการวางแผนในการสื่อสารได้ เป็นต้น สำหรับการจัดการด้วยตนเองเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญ แต่ยูเนสโกยอมรับว่า ในแง่การปฏิบัติ การเข้าถึงสื่อและการมีส่วนร่วมในการสื่อสารมีความเป็นไปได้มากและสามารถทำได้สะดวกกว่า

อย่างไรก็ตาม การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กล่าวได้ว่าเป็นวิวัฒนาการด้านการสื่อสารที่มีความแตกต่างจากแบบจำลองการสื่อสารเพื่อการพัฒนาประเภทอื่นๆ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในยุคแรก

Berrigan(กาญจนา แก้วเทพ,2543) ได้วิเคราะห์บทบาทของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในยุคแรก ว่ามีข้อสังเกตดังต่อไปนี้

1. ข่าวสารจะมาจากส่วนกลางไปสู่บริเวณรอบนอก และมักจะไม่มีช่องทางที่จะให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นป้อนกลับมา (Feedback)
2. ทิศทางการไหลของข่าวสารจะเป็นแบบทางเดียว (One-way Communication)ซึ่งจะเป็นลักษณะของการแจ้งให้ทราบ
3. การสร้างเนื้อหาข่าวสารจะไม่ให้ความสำคัญต่อรูปแบบวิถีชีวิต กล่าวคือ มักจะไม่ค่อยมีการคำนึงถึงความเชื่อ วิถีชีวิต และทัศนคติของกลุ่มผู้รับสาร
4. การสร้างข่าวสารมักจะถูกกำหนดจากคนกลุ่มเล็กๆ ฝ่ายเดียว โดยไม่ได้มีการสำรวจความต้องการว่า ผู้รับสารต้องการข่าวสารลักษณะใด จึงไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้
5. เป็นการสื่อสารกระแสหลักที่จะเน้นการแจ้งข่าวสาร หรือเป็นการอบรม โดยที่ฝ่ายผู้ส่งสารมักคิดว่า “ตนเองเป็นผู้รู้ทั้งหมด” ขณะที่ผู้รับสารเป็นแต่เพียงผู้รับฟังและปฏิบัติตาม โอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ข่าวสาร และทัศนะเป็นไปได้น้อย

จากการวิเคราะห์ของ Berrigan จะเห็นว่า บทบาทของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในยุคแรกๆ มีลักษณะเช่นเดียวกับการสื่อสารในระบอบราชการของประเทศไทย กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติงานคือผู้รับสารในรูปแบบคำสั่งและรายงานผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดจากผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติงานโดยตรง ทำให้มุมมองต่อการแก้ปัญหาและอุปสรรคอาจแตกต่างกัน ขณะที่ช่องทางการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และเสรียังมีอยู่จำกัด

นอกจากนี้ Tufte and Mefaloputlos ยังได้ทำตารางเปรียบเทียบความแตกต่างของวิธีการสื่อสารในแต่ละแบบจำลองไว้ ดังต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างของวิธีการสื่อสารแต่ละแบบจำลอง Tufte and Mefaloputlos(Thomus,2099)

การสื่อสารเพื่อการพัฒนา	การแพร่กระจายข่าวสาร (การสื่อสารทางเดียว)	การสื่อสารเพื่อทักษะชีวิต	การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
นิยามปัญหา	ขาดข้อมูลข่าวสาร	ขาดข้อมูลข่าวสารและทักษะ	ขาดการมีส่วนร่วมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
มุมมองด้านวัฒนธรรม	วัฒนธรรมเป็นอุปสรรคของการพัฒนา	วัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมของการพัฒนา	วัฒนธรรมคือวิถีชีวิต
มุมมองด้านกลไกที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลง	ปัจจัยภายนอกเป็นกลไกการเปลี่ยนแปลง	ปัจจัยภายนอก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเป็นกลไกการเปลี่ยนแปลง	ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกร่วมกันเป็นกลไกการเปลี่ยนแปลง
มุมมองเกี่ยวกับการศึกษา	การสอน	ทักษะชีวิต การเรียนรู้	การเรียนรู้อย่างอิสระ

มุมมองเกี่ยวกับ กลุ่มเป้าหมายของการ สื่อสาร	กลุ่มเป้าหมายคือผู้รับ ข่าวสาร (Passive)	กลุ่มเป้าหมายคือผู้ที่ สามารถตอบโต้การ สื่อสารได้อย่างอิสระ (Active)	กลุ่มเป้าหมายคือผู้ที่ สามารถตอบโต้การ สื่อสารได้ (Active) และ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders)
ประเด็นสำคัญในการ สื่อสาร	สารเพื่อโน้มน้าวใจ	สารและประสบการณ์	ประเด็นปัญหาและ ประเด็นการต่อสู้ต่างๆ ในสังคม ข้อถกเถียง อภิปรายต่างๆ
ความเปลี่ยนแปลงที่ ต้องการให้เกิดขึ้น	พฤติกรรมของบุคคล	พฤติกรรมของบุคคล บรรทัดฐานทางสังคม การเรียนรู้เชิง ประสบการณ์	พฤติกรรมของบุคคล และสังคม บรรทัดฐาน ทางสังคม ความสัมพันธ์ อำนาจ
ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของบุคคล ผล ในเชิงปริมาณ	การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของบุคคล การเพิ่มทักษะ	การมีส่วนร่วมของ กระบวนการทาง การเมืองและสังคม การ เปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน กิจกรรมการมีส่วนร่วม
ระยะเวลาของกิจกรรม	ระยะสั้น ระยะกลาง	ระยะสั้น ระยะกลาง	ระยะกลาง ระยะยาว

จากตารางดังกล่าว สรุปได้ว่า แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นลักษณะของกระบวนการสื่อสารระยะยาวที่ต้องการพัฒนาและสร้างความเปลี่ยนแปลงในทุกระดับอย่างยั่งยืน โดยอาศัยการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน (Stakeholders) ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนแนวทางการแก้ปัญหาในประเด็นต่างๆ รวมถึงให้ความสำคัญต่อบริบททางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในฐานะองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการสื่อสารที่ต้องคำนึงถึงอย่างแท้จริง

อภิธานิยธรรม ๗

หลักอภิธานิยธรรม ๗ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่เจ้าแห่งแคว้นวัชชี ที่ปกครองโดยระบบสาธารณรัฐ บ้างเรียกธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือเพื่อการบริหารบ้านเมือง(พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศ,2561)

เสมอ อัครมณฑล(เสนอ อัครมณฑล,2557) กล่าวถึงหลักอภิธานิยธรรม ๗ ไว้ดังต่อไปนี้

๑. หมั่นประชุมเนืองนิตย์

การประชุมอย่างสม่ำเสมอเป็นการทำงานเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันของคนในสังคมที่มีความเจริญ ไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณี การประชุมจึงเป็นกลไกที่ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพงานและศักยภาพของคนโดยในการประชุมนั้นต้องรับฟังความคิดเห็นของบุคคลที่มีความเห็นแตกต่างด้วย

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม

ความพร้อมเพรียงกันในการเข้าประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมเป็น เป็นการแสดงออกถึงเอกภาพของหมู่คณะและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และยังแสดงออกถึงความพร้อมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้วยความร่วมมือร่วมใจกัน

๓. ไม่ตั้งกฎระเบียบ ที่ขัดต่อกฎระเบียบเดิม

กฎระเบียบต่างๆ ที่วางไว้ ไม่ควรออกกฎใหม่ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เช่นเดียวกับกฎหมายที่วางไว้หากมีการปรับแก้ตามความพึงพอใจ จะถูกแก้ไขไม่สิ้นสุด ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติตามกฎเกิดความสับสน ดังนั้นจึงควรยึดกฎที่เป็นแนวทางสำคัญและพึงรักษาปฏิบัติตาม

๔. เคารพนับถือผู้บังคับบัญชา

ในการดำเนินงานต่างๆ ทุกองค์กร ย่อมต้องให้ความเคารพนับถือและให้เกียรติระหว่างกัน โดยเฉพาะการให้เกียรติและให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาซึ่งมีฐานะและบทบาทเป็นผู้นำ ถ้าหากผู้นำไม่ได้รับความเคารพหรือให้เกียรติต่อการตัดสินใจย่อมทำให้การดำเนินงานไม่ก้าวหน้า ไม่สามารถบังคับบัญชาให้ผู้อื่นดำเนินงานให้ลุล่วงได้

๕. ให้ความเคารพต่อสตรีเพศ

การให้ความเคารพต่อสตรีเพศเป็นเรื่องสำคัญ ในการทำงานร่วมกัน ผู้ที่มีอำนาจหรือเพื่อนร่วมงานชายที่แข็งแกร่งกว่าไม่ควรข่มเหงล่วงเกินสตรี แต่ควรให้ความคุ้มครองปกป้องสตรี รวมถึงมีกฎหมายเพื่อพิทักษ์รักษาและส่งเสริมสตรีในทุกรูปแบบ เพื่อป้องกันการกดขี่ข่มเหงและเสียงนินทาที่จะมีแต่จะนำพาความไม่สงบมาสู่องค์กร

๖. ให้ความเคารพต่อสถานที่

การให้ความเคารพต่อสถานที่ที่เป็นพฤติกรรมที่ดั่งามของคนไทย ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการให้เกียรติต่อเจ้าของสถานที่และผู้ที่อยู่อาศัยในสถานที่นั้นๆ ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อช่วยลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้สถานที่ และปัญหาเรื่องธรรมเนียมปฏิบัติต่อการใช้สถานที่ต่างๆ อีกด้วย

๗. ให้ความสำคัญเอาใจใส่ต่อผู้มาเยือน

บุคคลที่สำคัญควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ รวมถึงได้รับการต้อนรับที่สร้างความประทับใจ อีกนัยหนึ่งบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ควรได้รับความสำคัญในฐานะผู้ที่มีบทบาทต่อการดำเนินงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ จึงควรได้รับเกียรติ ได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ

จากแนวทางดังกล่าว สามารถพิจารณาความสอดคล้องของหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและหลักการบริหารนิยธรรม ๗ เพื่อสรุปเป็นหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงความสอดคล้องของหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับหลักการบริหารนิยธรรม ๗		
หลักการมีส่วนร่วม	อธิปไตยธรรม ๗	หลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders)	๑. ประชุมเบื้องต้น ๒. พร้อมเพรียงประชุม พร้อมเพรียงเลิกประชุม	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ได้ตอบและมีบทบาทสร้างความเปลี่ยนแปลงได้
ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมวิถีชีวิต ทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ	๓. ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อกฎระเบียบเดิม	การสื่อสารโต้ตอบได้จากหลายทิศทาง ไม่ใช่ลักษณะของการสั่งการจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว
ให้ความสำคัญต่อปัจจัย	๔. เคารพนับถือผู้บังคับบัญชา	ให้ความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ภายนอกและปัจจัยภายในเพื่อ ร่วมเป็นกลไกในการขับเคลื่อน และสร้างความเปลี่ยนแปลง	๕. ให้ความสำคัญต่อการติดต่อสตรีเพศ	ทุกภาคส่วน ทุกระดับ ทุกประเภท เพื่อให้ทุกฝ่ายมีโอกาสได้แสดง บทบาทอย่างเต็มศักยภาพในการ ดำเนินงานต่างๆ
	๖. ให้ความสำคัญต่อการประสานที่	
	๗. ให้ความสำคัญดูแลเอาใจใส่ต่อผู้ มาเยือน	

จากตารางข้างต้น สามารถอธิบายแนวทางการบูรณาการหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและอธิปไตยธรรม ๗ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติได้ ดังต่อไปนี้

๑. การสร้างการมีส่วนร่วมต้องให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จากทุกภาคส่วนและทุกระดับอย่างแท้จริง เพราะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายต่างมีฐานะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติที่ต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการปัญหาต่างๆ โดยตรง ดังนั้นจึงต้องใช้การสื่อสารเพื่อการสำรวจปัญหาและการศึกษาความต้องการที่แท้จริงจากผู้ปฏิบัติงานในแต่ละเขตพื้นที่ตลอดจนชุมชน เพื่อให้เกิดแนวทางการแก้ปัญหาที่ตอบโจทย์สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบริบทแตกต่างกัน โดยเฉพาะต้องเปิดโอกาสด้านการสื่อสารสำหรับผู้ปฏิบัติงานทุกคนให้ได้มีช่องทางในการมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาได้ตรงตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ

๒. การสร้างช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนในการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติต้องได้มีสิทธิ์เข้าถึงโอกาสในการนำเสนอความคิดเห็นตลอดจนประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางความคิดผ่านมุมมองที่แตกต่างหลากหลายได้อย่างเสรี และความคิดเห็นเหล่านี้ควรได้รับการรวบรวมเพื่อนำขึ้นสู่การพิจารณาโดยผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีการรายงานผลการพิจารณาออกมาอย่างชัดเจนอีกด้วย สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้นอกจากจะส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

๓. เน้นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพราะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาร่วมกันจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการสื่อสารกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองที่แตกต่างกันต่อประเด็นปัญหาต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดแนวทางการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์และความร่วมมือร่วมใจกันรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนอกจากจะสร้างโอกาสด้านการสื่อสารให้เกิดขึ้นยังต้องให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียมกันอีกด้วย

๔. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมต้องไม่ละเลยความสำคัญของบริบทด้านวัฒนธรรมพื้นฐานในการดำรงชีวิตอันได้แก่ คติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และคุณธรรมจริยธรรม กล่าวคือ การกำหนดนโยบายภาคปฏิบัติ ตลอดจนการตัดสินใจในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตแต่ละพื้นที่มาประกอบการพิจารณาเป็นประการสำคัญ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานความคิดความเชื่อของบุคคลทั้งหลาย ถ้าหากละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญย่อมส่งผลให้การสื่อสารระหว่างกันเกิดความขัดแย้งหรือขัดใจจนผู้ปฏิบัติงานขาดความศรัทธาต่อระบบการบริหารงานได้ เช่น คนไทยให้ความสำคัญต่อความกตัญญู แต่ในกระบวนการพิจารณาข้อหาย่ำยโรงเรียนของข้าราชการครูเพื่อดูแลบุคลากรที่เจ็บป่วยกลับมีหลายปัจจัยที่จะต้องคำนึงถึง ทำให้ครูจำนวนมากมีทัศนคติไม่ดีต่องรณการโยกย้ายว่าเป็นเรื่องของเส้นสายหรือต้องมีการติดสินบนมาเกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงควรมีช่องทางการสื่อสารที่เปิดรับฟังปัญหาของผู้ปฏิบัติงานให้มากขึ้นเพื่อหาหนทางบรรเทาความเดือดร้อน ตลอดจนเพื่อ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

โดยสรุป การขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติให้บรรลุเป้าหมายต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนจึงควรเปิดโอกาสด้านการสื่อสารและสร้างช่องทางการสื่อสารที่ผู้ปฏิบัติงานทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงและใช้เป็นสื่อกลางในการร่วมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งการนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและหลักอภิปรายธรรมมาใช้ในลักษณะนี้ นอกจากจะสามารถกระตุ้นบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติได้ ยังสามารถส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งมากขึ้นอีกด้วย

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย และปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2543). มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพลส โปรดักส์
- นงนุช ศิริโรจน์. (๒๕๔๓). การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น MC110. กรุงเทพมหานคร: รามคำแหง
- ประชาชาติธุรกิจ. (๒๕๕๙). ส่งการเรียนรู้ "ต่างประเทศ" ย้อนมองปฏิรูปการศึกษาไทย. จาก: https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1458792365
- พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศก์. (มปป). อภิปรายธรรม ๗. จาก: <http://www.songsurin.org/2017-06-14-04-22-58/6-2017-08-09-05-48-05>
- ศักดิ์ชัย ภูเจริญ. (มปป). แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2475) ถึงปัจจุบัน. จาก: [http://www.kruinter.com/file/45520160119151237-\[kruinter.com\].pdf](http://www.kruinter.com/file/45520160119151237-[kruinter.com].pdf)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (มปป). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙. จาก: <http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/2017-EdPlan60-79.pdf>
- เสนอ อัครมณฑา. (๒๕๕๗). รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอภิปรายธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย
- Paolo Mefalopulos. (2003) Theory and Practice of Participatory Communication: The case of the FAO Project 'Communication for Development in Southern Africa'. Texas: The University of Texas at Austin
- Servaes, J., Jacobson, T.A., and White, S.A. (1996) Participatory Communication for Social Change. California: sage
- Thomus Tufte, and Paolo Mefalopulos. (2009) Participatory Communication A Pratical Guide. Washington DC: The World Bank

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธศาสนา
Leadership of 21st Century School Administrators

พระมหาวีระ ธรรมเตโช (ภัทรกรินทร์)

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู

รศ.ดร.สิน งามประโคน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Mahavira Thammatecho (Phattharakarin)

Associate Professor Dr. Somsak Bunpu

Associate Professor Dr. Sin Ngamprakhon

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : Sukprasertdw@gmail.com

(Received : August 31, 2024; Edit : October 11, 2024; accepted : October 11, 2024)

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้ที่มีความสามารถด้านอิทธิพลต่อบุคคลในกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายใช้กระบวนการสั่งการ การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์โดยถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติและภาวะผู้นำ คือ คุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลในสถาบันใดก็ตามล้วนเป็นกระบวนการที่แสดงออกมาเพื่อปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มในระหว่างการทำงาน หรือให้ผู้ร่วมในสถานการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ศตวรรษที่ 21, พุทธศาสนา

Abstract

Leadership of 21st-century school administrators is highly influential in the group. To achieve the goal, use the command process. Influencing others Interacting by conveying ideas to practice and leadership is the personal characteristic of individuals in any institution, which is a process that manifests itself in interacting with the group during practice. Or share in the same situation. In order to make the group's activities go towards goals and accomplishments.

Keywords : Leadership, 21st Century, Buddhism.

การบริหารจัดการในศตวรรษที่ 21 Management Challenges for the 21st Century ปีเตอร์ เอฟ.ดริคเกอร์ ปรมาจารย์ด้านบริหารจัดการของโลก กล่าวว่า โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง และนี่คือ หนังสือแนวบริหารจัดการผลงานของเขาอีกเล่มหนึ่ง ซึ่งว่าด้วยเรื่องแห่งการเปลี่ยนแปลง นั่นคือ ความเป็นจริงของสังคมใหม่ที่มีปัญหาท้าทายที่สำคัญสำหรับองค์กร ผู้บริหาร หรือแม้กระทั่งคนทำงานทุกๆ คน ความมุ่งหวังของปีเตอร์ เอฟ.ดริคเกอร์ ก็คือ ต้องการให้เราใคร่ครวญว่าความรู้ความสามารถที่ทุกคนมีอยู่ จะสามารถจัดการกับปัญหาที่ท้าทายที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้เพื่อ สร้างเป็นโอกาสให้กับองค์กรและตัวเราเองได้อย่างไร โดยเน้นหนักในเรื่องของการปฏิบัติโดยแท้ เนื้อหาของหนังสือมี ๖ หัวข้อหลัก คือ

1. แบบจำลองการบริหารแนวใหม่
2. กลยุทธ์ : สิ่งใหม่ที่แน่นอนกว่า
3. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง
4. การเปลี่ยนแปลงด้านข้อมูลข่าวสาร
5. ผลผลิตของแรงงานที่ใช้ความรู้ความสามารถในการทำงาน และ
6. การบริหารตนเอง

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรมมีความรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น ทำให้การบริหารสถานศึกษาเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน การเป็นผู้นำในยุคนี้ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การจัดการหรือกำกับดูแลเท่านั้น แต่ยังต้องมีวิสัยทัศน์ ความสามารถในการปรับตัว และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน หลักธรรมในพุทธศาสนายังคงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำที่ยั่งยืน การน้อมนำหลักธรรม เช่น เมตตา กรุณา และอปริหานิยธรรม มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา จะช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในองค์กร ทั้งยังเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทั้งด้านปัญญาและจิตใจของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมในที่สุด

๑) ความหมายของภาวะผู้นำ

มีนักวิชาการกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ ดังนี้

พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเพื่อให้ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ดี(พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์,2545)

รังสรรค์ ประเสริฐศรี ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันหรือเป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำและผู้ตามซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันหรือเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์กร(รังสรรค์ ประเสริฐศรี ,2544)

Terry George Rได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำคือ ความสัมพันธ์ซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้ใช้ อิทธิพลต่อบุคคลอื่นให้ทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจทั้งนี้เพื่อให้ผลงานตามที่ต้องการหรือกลุ่มมุ่งหมายให้สำเร็จล่วงไปด้วยดี(Terry George R,1972)

I.L.Richardson & Sidney Baldwinได้กล่าวไว้ว่าภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลหนึ่งบุคคลใด มีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

หรือมากกว่า โดยพยายามที่จะทำให้สมาชิกขององค์การประพฤติไปในทิศทางที่จะทำให้องค์การนั้นๆ บรรลุถึงเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้(Richardso,1976)

สมคิด บางโม ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำขององค์กรใช้อิทธิพลต่างๆ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุถึงจุดประสงค์ขององค์กรอิทธิพลดังกล่าวนี้ อาจเป็นไปทั้งในทางบวกและทางลบ หรือทางใดทางหนึ่ง(สมคิด บางโม,2544)

จากความหมายและคำจำกัดความที่นักวิชาการต่างๆ ได้กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่าภาวะผู้นำ เป็นความสามารถด้านอิทธิพลต่อบุคคลในกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายใช้กระบวนการสั่งการ การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์โดยถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติและภาวะผู้นำ คือ คุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลในสถาบันใดก็ตามล้วนเป็นกระบวนการที่แสดงออกมาเพื่อปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มในระหว่างการปฏิบัติงาน หรือให้ผู้ร่วมในสถานการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้เกิดกิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จ

๒. ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำต่างๆ ได้มีนักวิชาการจากหลายสาขาวิชาทำการศึกษาทดลอง และมีวิวัฒนาการกันมาเรื่อย ๆ เพื่อแสวงหาปัจจัยที่จะทำให้บุคคลแต่ละคนเป็นผู้นำที่ดี และประสบความสำเร็จ และนักวิชาการยังได้เสนอแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ พิจารณาจากปัจจัยสำคัญและจุดเน้นที่แตกต่างกัน การศึกษาภาวะผู้นำจากทฤษฎีต่าง ๆ ผู้วิจัยจะขอนำเสนอทฤษฎีจากนักวิชาการที่ได้รวบรวมไว้และคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

กวี วงศ์พุ่ม ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำไว้ ๕ ประการ คือ(กวี วงศ์พุ่ม.,2545)

๑. ผู้นำ หมายถึง ผู้ซึ่งเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกิจกรรมภายในกลุ่มเปรียบเสมือนแกนของกลุ่ม เป็นผู้มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าทุกคนในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มสูง

๒. ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งนำกลุ่มหรือพากันไปสู่วัตถุประสงค์หรือสู่จุดหมายปลายทางที่วางไว้ แม้แต่เพียงชี้แนะให้กลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทาง ก็ถือว่าเป็นผู้นำ ทั้งนี้รวมถึงผู้นำที่นำกลุ่มออกนอกกลุ่มนอกทางด้วย

๓. ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่คัดเลือกให้เขาเป็นผู้นำของกลุ่ม ซึ่งเป็นไปโดยอาศัยลักษณะทางสังคมมิติของบุคคลเป็นฐานและสามารถแสดงพฤติกรรมของผู้นำได้

๔. ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะบางอย่างคือสามารถสอดแทรกอิทธิพลบางประการ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มได้มากที่สุด

๕. ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งสามารถนำกลุ่มไปในทางที่ดีตามที่ต้องการเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า ผู้นำ คือ ที่สามารถก่อให้เกิดสังคมมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน และรวมพลังกันปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามมุ่งหมาย(ประเวศ วะสี,2542) สอดคล้องกับปริญญญา ต้นสกุล ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีความสามารถแสดงบทบาทการเป็นผู้นำบุคคลอื่นได้โดยไม่ต้องบังคับหรือจูงใจใดๆ แต่สามารถทำให้บุคคลอื่นๆ ยอมรับและศรัทธา จนพร้อมที่จะเชื่อตาม ทำตามอย่าง

จริงใจและพอใจเสมอ(ปริญญา ต้นสกุล,2543) และรังสรรค์ ประเสริฐศรี ให้ความหมายว่า ผู้นำ เป็นบุคคลที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จ โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้นำคือบุคคลซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงและช่วยเหลือบุคคลต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม(รังสรรค์ ประเสริฐศรี,2544) ส่วนวิเชียร วิทยาอุดม ให้ความหมายว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นผู้นำ และต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถอันเกิดจากตัวของเขาเอง จนเป็นที่ยอมรับหรือยกย่องของกลุ่ม(วิเชียร วิทยาอุดม ,2548) ด้วยความสามารถเป็นพิเศษเหนือกว่าบุคคลอื่นในกลุ่มชนขององค์การนั้น เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ (ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือรอบรู้งานในหน้าที่) และสามารถใช้ศาสตร์ และศิลปะในการจูงใจให้คนอื่น ๆ คล้อยตาม ทำตาม และร่วมมืออย่างศรัทธา นับถือตามแนวทางที่ให้กระทำด้วยความเต็มใจอย่างประสานสัมพันธ์กันจนงานสำเร็จบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง(ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์.,2554)

สรุปได้ว่า การใช้พฤติกรรมของแต่ละคน ซึ่งสะสมจากประสบการณ์และการเรียนรู้ในการชักจูงให้บุคคลอื่นปฏิบัติหรือกระทำตามสิ่งที่ผู้นำต้องการ โดยใช้ความสามารถกระบวนการเทคนิคในการทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความกระตือรือร้น เต็มใจปฏิบัติงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้นำต้องมีคุณลักษณะผู้นำที่ดี คือ มีคุณลักษณะทางกายภาพที่ดี ทางสังคมที่ดี สติปัญญาที่ดีและบุคลิกภาพที่ดี ได้แก่ มีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง กิริยามารยาทเรียบร้อย มีความกระตือรือร้นอดทน มีหลักพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ทั้งยังมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมีระเบียบวินัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่หาความรู้อย่างสม่ำเสมอ มีอุดมการณ์ มีความสามารถในการตัดสินใจที่ดีตรงต่อ เวลาและมีมนุษยสัมพันธ์อย่างดีเยี่ยม

๓) ภาวะผู้นำทางการศึกษา

ผู้นำทางการศึกษา จะต้องใช้ความรู้ความสามารถ นำไปสู่ผลงานทางวิชาการในการพัฒนางานหรือผลงานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร ให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยเทคโนโลยี และมีความรู้ที่กว้างไกล รับรู้ เรียนรู้ รอบรู้ ใช้สติปัญญาแก้ปัญหา และมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำทางการศึกษา โดยใช้ศาสตร์และศิลปะแห่งการเรียนรู้มาบริหารงานในสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ภาวะผู้นำกับการบริหารการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง เพราะในการบริหารการศึกษา นั้นผู้บริหารจะพบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ มากมายที่ยากต่อการแก้ไข บางปัญหาขาดความชัดเจนหรือไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการศึกษา ดังนั้นหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาจึงต้องแสวงหาความรู้ ทักษะ และเทคนิควิธีการนำมาแก้ไข พัฒนาการศึกษาให้ไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารจึงต้องได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ(กัลยรัตน์ เมืองสง.,2550) ดังนี้

๑.การสัมมนา หมายถึง การให้สมาชิกช่วยกันระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหา หรือเสนอแนวทางการดำเนินงานในขอบข่ายเนื้อหาสาระที่กำหนด

๒. การประชุมทางวิชาการ หมายถึง การประชุมที่มีวัตถุประสงค์มุ่งให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยเน้นบรรยากาศที่เป็นกันเอง สมาชิกมีความรู้ ความสนใจ หรือประสบการณ์พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่จะประชุมพอสมควร

๓. การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การประชุมเพื่ออภิปรายปัญหาหรือประเด็นที่น่าสนใจเฉพาะเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ที่มีการเตรียมการอย่างรอบคอบ โดยจะต้อง ๑) กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ ๒) กำหนดหัวข้อให้กระชับ รัดกุมและชัดเจน ๓) จัดสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ให้มีสิ่งรบกวน ๔) ผู้นำการประชุมต้องควบคุมการประชุมให้ราบรื่น ไม่มีการแสดงความคิดเห็นที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ๕) จัดบันทึกผลการประชุมให้ครบถ้วน ๖) สรุปผลการประชุมตามหัวข้อการประชุม

๔. การระดมความคิด หมายถึง การคิดอย่างสร้างสรรค์ต่อปัญหาใดๆ อย่างเสรี หลากหลาย ไม่วิจารณ์ความคิดของผู้อื่น ระดมให้คิดให้มากที่สุด แล้วนำไปสู่การประเมินของกลุ่มใหญ่เพื่อหาแนวคิดที่เหมาะสมและเป็นไปได้

๕. การศึกษาดูงาน หมายถึง การนำผู้เรียนไปเรียนรู้นอกสถานที่เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับงาน เพื่อให้ทราบสภาพการทำงานจริงมีลักษณะอย่างไร ให้ผู้เรียนมีโอกาสเผชิญกับบุคคล สถานที่ และสิ่งของต่างๆ ด้วยตนเอง การศึกษาดูงาน ประกอบด้วย การดู การฟัง การสัมภาษณ์ การสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีส่วนร่วม

๖. การอภิปรายเป็นคณะ หมายถึง การอภิปรายร่วมกันโดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิประมาณ ๓-๖ คนมีพิธีกรดำเนินการอภิปราย

๗. การบรรยายเป็นคณะ หมายถึง การที่ผู้พูดหรือวิทยากรได้รับมอบหมายให้พูดบรรยายเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามลำพัง บรรยายแล้วเสร็จจะกลับหรืออยู่ต่อก็ได้ ไม่มีการให้อภิปรายหัวข้อของคนอื่นๆ เหมือนการอภิปรายเป็นคณะ

๘. การฝึกงาน หมายถึง การฝึกปฏิบัติงานตามสถาบันหรือองค์กรต่างๆ เพื่อเรียนรู้จากการทำงานจริงภายใต้การแนะนำของผู้ร่วมงานในองค์กร

๙. การสอนงาน หมายถึง การแนะนำให้ปฏิบัติงานให้ถูกต้อง โดยปกติจะเป็นการสอนระหว่างการปฏิบัติงาน อาจสอนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มเล็กๆ ซึ่งผู้สอนต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง

๑๐. การหมุนเวียนสับเปลี่ยนงาน หมายถึง การพัฒนาบุคคลที่ประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน คือ ๑) การวางแผน ๒) การพิจารณาผู้หมุนเวียนงาน ๓) การพิจารณาตำแหน่งงาน ๔) การสอบถามความสมัครใจ ๕) การดำเนินการหมุนเวียนงาน ๖) การประเมินและติดตามผล

๑๑. การเรียนรู้ทางไกล หมายถึง ระบบการพัฒนาบุคคลที่ออกแบบให้สามารถถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ทักษะ เจตคติ ใช้ระบบสื่อประสม ๑) สื่อวัสดุ ๒) อุปกรณ์ ๓) วิธีการ ๔) สื่อบุคคล

๑๒. การแสดงบทบาทสมมติ หมายถึง การทดลองสวมบทบาทที่สมมติขึ้นมาโดยเปิดโอกาสให้ผู้แสดงได้พูดก่อน แล้วนำไปเป็นประเด็นเพื่อวิเคราะห์ปัญหา แล้วให้ผู้แสดงและกลุ่มที่ประเด็นว่าได้เรียนรู้อะไรจากพฤติกรรมของตัวละคร เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

๑๓. การใช้บทเรียนแบบโปรแกรม หมายถึง การเรียนรู้ด้วยตนเองรูปแบบหนึ่งที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามลำดับขั้นตอนความสามารถของตนเอง และแก้ไขปฏิบัติการตอบสนอง

ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมที่ออกแบบไว้ ทำแบบฝึกหัดและได้ผลย้อนกลับเป็นการเสริมแรง

๑๔. เกมการบริหาร หมายถึง การจำลองสถานการณ์จริงขึ้นมาเพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองเผชิญเหตุการณ์ ผู้เรียนจะมีโอกาสฝึกวินิจฉัย และคัดเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสม

๑๕. กรณีศึกษา หมายถึง การให้รายละเอียดของสถานการณ์ข้อเท็จจริง เพื่อเป็นหลักฐานในการอภิปรายและแก้ปัญหา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดสอบแนวคิดของตนเองกับแนวคิดของผู้อื่น ทั้งนี้ต้องสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง

๑๖. การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หมายถึง การเรียนรู้ด้วยตนเองรูปแบบหนึ่งที่อาศัยบทเรียนที่ถูกออกแบบมาให้ผู้เรียนเรียนจากคอมพิวเตอร์ โดยมีเนื้อหาสาระตามที่ผู้ออกแบบกำหนด ผู้เรียนสามารถทำการโต้ตอบกับเครื่องทราบผลการปฏิบัติและได้รับการเสริมแรง การเรียนรู้จะเร็วหรือช้าอยู่กับความสามารถของผู้เรียน

๑๗. การเรียนรู้แบบออนไลน์ หมายถึง การเรียนรู้ที่อาศัยคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายโทรคมนาคม โดยผู้เรียนจากคอมพิวเตอร์ลูกข่ายที่เชื่อมกับระบบเครือข่าย สามารถโต้ตอบกับแม่ข่ายซึ่งอยู่ไกลออกไปได้ทันทีหรือเกือบจะทันที

๑๘. การฝึกประสาทสัมผัส หมายถึง การฝึกให้ผู้เรียนระมัดระวังผลของพฤติกรรม และทัศนคติของตนที่มีต่อผู้อื่น ช่วยให้เข้าใจตนเองและผู้ร่วมงานและสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก เน้นการแก้ปัญหาโดยการทดลอง โดยให้ผู้เรียนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

๑๙. กิจกรรมพัฒนาจิต หมายถึง การฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และความพลังของจิตใจ ให้มีความสงบเยือกเย็น เช่นการฝึกสมาธิเพื่อให้จิตใจเหมาะแก่การใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์สภาพการและปัญหาในการทำงานและการดำเนินชีวิต

๒๐. กิจกรรมนันทนาการ หมายถึง การร่วมกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่นการร้องเพลง การปรบมือเป็นจังหวะพร้อมกัน การร้องเพลงประกอบท่าทาง การเล่นเกมสั้น ๆ เป็นต้น โดยเน้นการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม เพื่อมุ่งเปลี่ยนทัศนคติและสร้างความสัมพันธ์ตลอดจนสร้างความสนุกสนานให้กับผู้เรียน

๒๑. กลุ่มทำงาน หมายถึง การฝึกการทำงานร่วมกัน โดยฝึกภาวะความเป็นผู้นำ ผู้ตาม การร่วมกันในการวางแผน การคิด และเป็นการฝึกการตัดสินใจร่วมกันในระดับกลุ่ม

๒๒. การสนทนาวงกลม หมายถึง การจัดให้ผู้เข้าร่วมสนทนานั่งเป็นวงกลมเพื่อแสดงทัศนะความรู้สึกรู้สึก ความคิดเห็นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยวิทยากรเปิดประเด็นก่อน แล้วกระตุ้นให้แต่ละคนมีส่วนร่วมในการสนทนา

๒๓. เทคนิค เอไอซี หมายถึง การทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ๓ ขั้นตอนคือ ๑) ขั้นตอนกำหนดความต้องการ ๒) ขั้นตอนอภิปรายและแสดงความคิดเห็น ๓) ขั้นตอนแก้ปัญหาหรือควบคุมกระบวนการให้บรรลุเป้าหมาย

๒๔. เกมการศึกษา หมายถึง กิจกรรมกลุ่มที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในบรรยากาศที่ตื่นเต้นสนุกสนาน ไม่เบื่อ เพื่อช่วยพัฒนาทักษะในการทำงานเป็นทีม ทักษะในการเป็นผู้นำ ผู้ตัดสินใจ พัฒนาไหวพริบ ความคล่องตัวและประสาทสัมผัสต่างๆ(วิโรจน์ สารรัตน์,2557)

สรุปว่า ภาวะผู้นำทางการศึกษา จึงหมายถึงคุณลักษณะของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร การศึกษาในการควบคุม นำพาครูหรือบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่นผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน องค์กร มาร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะต้องช่วยกันสร้างความชัดเจนแก่มองเห็น ทิศทางและจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนภายใต้ภาวะความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก

๔) คุณสมบัติของผู้นำตามหลักพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนานั้น คนเรานั้นเมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ เป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็น สังคม แต่ที่เราพูดว่าอยู่ร่วมกันนั้น ความจริง ถ้าดูลึกลงไปจะเห็นว่าตัวคนรวมกันจริง แต่มักจะ รวมกันแค่เพียงภายนอก ส่วนข้างในนั้นค่อนข้างจะกระจัดกระจายที่ว่ากระจัดกระจาย ก็คือ มีความ แตกต่างกันหลายอย่างหลายประการ ต่างจิตต่างใจ ต่างความรู้สึก ต่างความนึกคิด ต่างความต้องการ ต่างความรู้ ความสามารถ ต่างระดับของการพัฒนาเป็นต้น รวมกันอยู่และรวมกันทำเพื่อจะให้อยู่กัน ด้วยดี และทำการด้วยกันได้ผลบรรลุจุดหมายประสพความสำเร็จ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คน ทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตาม หรือทำการรวมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี สู่ จุดหมายที่ใฝ่ฝันที่พากันไป ก็ให้พากันไปด้วยดีนั้น หมายความว่าไปโดยสวัสดิ หรือโดยสวัสดิภาพ ผ่านพ้นภัยอันตรายทุกสิ่งทุกอย่าง อย่างเรียบร้อยและ เป็นสุข เป็นต้น แล้วก็บรรลุถึงจุดหมายที่ใฝ่ฝัน “โดยถูกต้องตามธรรม” เพราะฉะนั้น จะต้องถูกต้อง ตามธรรมด้วยโดยนัยนี้ ภาวะผู้นำ ก็คือ คุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความใฝ่ฝัน ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลาย มา ประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ใฝ่ฝัน

ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ผู้จะทำหน้าที่ผู้นำต้องได้รับการพัฒนาทั้งกาย วาจา และใจ จนมีความสามารถยอมรับหลักการ และปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้นำได้ด้วยตนเองก่อน ดังพุทธพจน์ ว่า

เมื่อฝูงโคขายขามน้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน
ในเมื่อโคจำฝูงไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็น
ใหญ่ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติไม่
เป็นธรรม ตามไปด้วย หากพระราชามีตั้งอยู่ในธรรม

เมื่อฝูงโคขามน้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปตรงโคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกันในเมื่อโคจำ
ฝูงไปตรงในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้น
ประพฤติชอบธรรมประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติชอบธรรมตามไป
ด้วย หากพระราชามีตั้งอยู่ในธรรมชาวเมืองนั้นก็มีความสุข

จะเห็นว่าการเป็นผู้นำที่จะทำให้บุคคลอื่นตามหรือเชื่อมั่น ผู้นำต้องสามารถนำการ กระทำได้ หลักการดังกล่าวจึงเป็นการสอนให้คนมีภาวะผู้นำในตนเอง หรือพัฒนาตนเองให้ก้าวขึ้นสู่ การเป็นผู้นำ พระพุทธศาสนาถือว่า ผู้นำต้องเอาชนะใจตนเอง เมื่อชนะตนเองได้ก็ชื่อว่าชนะสิ่งอื่นได้ ดังพุทธพจน์ว่าบุคคลชนะหมู่มนุษย์ตั้งหนึ่งแสนคนในสมรภูมิ ยังไม่เชื่อว่าเป็นผู้ชนะสงคราม อย่าง เด็ดขาด คนที่ชนะตนเองได้เพียงคนเดียวนี้สิ จึงเชื่อว่าเป็นผู้ชนะสงครามได้เด็ดขาด ก ร ร ส ร ำ ง ลักษณะความเป็นผู้นำให้กับตนเองเป็นพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางตนให้

เหมาะสม เอาชนะอกุศลในใจตนได้ มีธรรมประจำตนก็สามารถยึดเหนี่ยวน้ำใจของ ผู้ใต้ปกครองได้ จึงเป็นมรรควิธีนำไปสู่เป้าหมายการปกครอง

คำสอนของพระพุทธเจ้าที่กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำ ในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ลักษณะ ดังนี้คือ

ปาปณิกธรรม ๓ ซึ่งประกอบไปด้วย

๑. จักขุมา หมายถึง ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผลโดยอาจใช้ประสบการณ์ ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วยซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Conceptual Skill คือการชำนาญในการใช้ความคิดหรือทักษะทางด้านความคิด

๒. วิจิโร หมายถึง ผู้นำที่มีระบบการจัดการที่ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจัดการธุระได้ด้วย ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักบริหารการศึกษา ต้องมีความเชี่ยวชาญ ตามสายงานหน้าที่คุณลักษณะข้อสองนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิคหรือกลยุทธ์

๓. นิสยสัมปนโน หมายถึง ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานให้ฝ่ายแต่ละฝ่ายในองค์กรดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทางที่องค์กรต้องการบรรลุได้ หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคนฟังพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เช่น นักบริหารการศึกษาไปต่างเมืองก็มีเพื่อนให้ช่วยเหลือเพราะมีเครดิตดีผู้นำที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก ตรงกับคำว่า คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า การเป็นผู้นำนั้นจะต้องประกอบด้วยปัญญา คือ มีหุตาไว และกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์ มีความชำนาญในการปกครอง เขาใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้มี ผู้สนับสนุนมากขึ้น แต่คุณสมบัติทั้งสามประการนี้ มีระดับความสำคัญมากน้อยต่างกันไปตามระดับ ตำแหน่งหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานว่าเล็กหรือใหญ่ขนาดไหน หรือมีความสำคัญเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วผู้ปกครองรัฐหรือผู้นำประเทศแล้วนับว่าเป็นองค์กรที่ใหญ่ ผู้นำหรือผู้บริหาร จึงต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน จึงจะสามารถยึดศรัทธาของผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ ส่งผลให้ผู้ร่วมงานมีความเชื่อมั่นนั้นยอมเป็นเหตุที่จะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้นจะต้องประกอบด้วยเป็นผู้ที่มีความสามารถด้านอิทธิพลต่อบุคคลในกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายใช้กระบวนการสั่งการ การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์โดยถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติและภาวะผู้นำ คือ คุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลในสถาบันใดก็ตามล้วนเป็นกระบวนการที่แสดงออกมาเพื่อปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มในระหว่างการปฏิบัติงาน หรือให้ผู้ร่วมในสถานการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จ การเป็นผู้นำนั้นจะต้องประกอบด้วยปัญญา คือ มีหุตาไว และกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์ มีความชำนาญในการปกครอง เขาใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้มี ผู้สนับสนุนมากขึ้น แต่คุณสมบัติทั้งสามประการนี้ มีระดับความสำคัญมากน้อยต่างกันไปตามระดับ ตำแหน่งหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานว่าเล็กหรือใหญ่ขนาดไหน หรือมีความสำคัญเพียงใด

โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วผู้ปกครองรัฐหรือผู้นำประเทศแล้วนับว่าเป็นองค์กรที่ใหญ่ ผู้นำหรือผู้บริหาร จึงต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน จึงจะสามารถยึดศรัทธาของผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ ส่งผลให้ผู้ร่วมงานมีความเชื่อมั่นนั้นยอมเป็นเหตุที่จะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ

๑. ภาษาไทย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. เอกสารทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กวี วงศ์พุด.ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี. ๒๕๔๕.

ติน ปรัชญพฤทธิ.ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ หน่วยที่ ๑๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.2527.

ประเวศ วะสี.ภาวะผู้นำพยาธิสภาพในสังคมไทยและวิธีการแก้ไข. กรุงเทพมหานคร: มติชน. ๒๕๔๒.

พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์.พฤติกรรมองค์การ.กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๕.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี.ภาวะผู้นำ.กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์. ๒๕๔๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ ๗ กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. ๒๕๔๕.

พะยอม วงศ์สารศรี.องค์การและการจัดการ.พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : คณะวิทยาการจัดการ วิทยาลัยครูสวนดุสิต. ๒๕๓๘.

ภิญโญ สาธร.หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ครูสภา. ๒๕๒๖.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี.ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์. ๒๕๔๔.

วิเชียร วิทยาอุดม. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์. ๒๕๔๘.

วิโรจน์ สารรัตน์.ภาวะผู้นำ ทฤษฎีและนวัตสนะร่วมสมัยปัจจุบัน.กรุงเทพมหานคร :ทิพย์วิสุทธ์. ๒๕๕๗.

สมคิด บางโม.องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร :วิทย์พัฒน์. ๒๕๔๔.

สมพงษ์ เกษมสิน.การบริหารงานบุคคลแผนใหม่.พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.2526.

อมร รักษาสัตย์.“สอนนักวิชาการพันธชั้รัฐบาลชวน ๔”.เนชั่นสุดสัปดาห์.ปีที่ ๓. สิงหาคม ๒๕๓๗ : ๑๒ - ๑๓.

๒.วิทยานิพนธ์ :

กัลยรัตน์ เมืองสง.“รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”.วิทยานิพนธ์.ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๕๐.

๓ งานวิจัย :

<https://www.novabizz.com> [ออนไลน์วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑]
www.pochanukul .com/?cat=7[8January 2015].

๒. ภาษาอังกฤษ

Terry George R. **Principle of Management.**6th-ed.Home Wood .ll : Richard D.Irwin.
1972.

โลกาภิวัตน์ : ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และธรรมาภิบาล กับการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

พระครูปลัดอิทธิพล ปธานิโก (เพ่งผล)
นักวิชาการอิสระ

Phrakru Palad Itthiphon Pathaniko (Pengphon)

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Ritnaka88887@gmail.com

(Received : August 31, 2024; Edit : October 11, 2024; accepted : October 11, 2024)

บทคัดย่อ

ในการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จได้นั้นไม่มีทฤษฎี และหลักการใดที่เหมาะสมที่สุด ที่สามารถนำมาใช้บริหารได้กับทุกโรงเรียน แต่ถ้าโรงเรียนนั้นๆ มีผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพ ใช้หลักธรรมาภิบาลใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญในการนำเทคนิควิธีทฤษฎีและหลักการต่างๆที่หลากหลายมาบูรณาการ/เพื่อปรับใช้กับการบริหารจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ สถานที่ ระยะเวลา และปัจจัยแวดล้อม จึงจะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพในที่สุด

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

Abstract

The school administration is effective. And without success there is no theory. And what is the most appropriate? Can be used with all schools. But if that school. There are professional managers. Use good governance to apply various techniques, theories, and principles to integrate / adapt to the management of education to suit the situation, location, time, and environment. It will be successful and effective in the end.

Keywords: Ethical leadership, Effective school governance

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology : IT) ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขึ้นในโลกมากมาย ทั้งในเชิงที่ได้ผลประโยชน์ ที่เป็นโอกาสในการเรียนรู้วิชาการและระบบบริหารจัดการที่ก้าวหน้า และในเชิงที่เสียผลประโยชน์ ผู้มีข้อมูลมากกว่า ความรู้มากกว่า สามารถสร้างกฎ ระเบียบโลก (New World Order) ระบบเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) และใช้ความก้าวหน้าของ IT ออกมาหาประโยชน์จากประเทศที่ล้าหลังกว่า หรือปรับตัวไม่ทัน รวมทั้งประเทศไทยด้วย ดังเช่นที่สังคมไทยสามารถติดต่อค้าขายกับต่างประเทศสะดวกรวดเร็วขึ้นจากระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) รับรู้ข่าวสารที่เกิดขึ้นในอีกซีกโลกหนึ่งไปได้พร้อม ๆ กับประชาชนเจ้าของประเทศนั้น ๆ สามารถเรียนรู้องค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยหรือแหล่งความรู้รูปแบบอื่น ๆ ในต่างแดน ฯลฯ ใน

ขณะเดียวกัน สังคมไทยก็ต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ จากการรู้ไม่เท่าทัน เปิดเสรีทางการเงิน โดยที่ยังมิได้เตรียมการด้านระเบียบและโครงสร้างทางการเงินระหว่างประเทศและตลาดทุน ไร้รองรับ ความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของโลกเหล่านั้น อันนำมาซึ่ง ปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมามากมาย ทั้งทางตรง คือ การไหลเข้ามาของ วัฒนธรรมอันไม่พึงประสงค์ จากต่างประเทศ ผ่านระบบเครือข่ายข้อมูลระหว่างประเทศ (Internet) และแม้แต่ระบบสื่อสาร มวลชนปกติ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ เป็นต้น และทางอ้อม ที่ต้องมีคนตกงาน เป็นโรค เครียดและป่วยทางจิต ปัญหายาเสพติด ฯลฯ ผลความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ จุดหนึ่งจุดใดจะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมด้านจริยธรรมของสังคมที่มาจากสาเหตุของการยึดวัตถุมากกว่าความดี การแข่งขันเพื่อเอาชนะแทนการร่วมมือ การมองคนอื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นพันธมิตร การศึกษา น่าจะให้ทางออกที่ดีต่อปัญหาดังกล่าว และผู้นำสถานศึกษาน่าจะเป็นความหวังของการเป็นแบบอย่าง ที่ดีด้านจริยธรรมต่อครู นักเรียน และบุคคลอื่นในสังคม

อาจารย์ใหญ่เผชิญกับปัญหาหากสิ้นไม่เข้าค่ายไม่ออกด้านจริยธรรมอยู่ทุกวัน กรีนฟิลด์ (Greenfield, 1991) กล่าวว่า อาจารย์ใหญ่ไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบต่อปัญหาด้าน คุณธรรมของสังคมของนักเรียน และต่อวิชาชีพครู โดยปัญหาที่เกิดขึ้นบางครั้งแม้ยากที่จะชี้ชัดได้ว่า อะไรถูกอะไรผิด อะไรควรและอะไรที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติในแง่ของศีลธรรมก็ตาม

กรีนฟิลด์ (Greenfield) ระบุว่าสังคมมีความคาดหวังด้านจริยธรรมจากครูใหญ่ เช่น

1. โรงเรียนต้องเป็นสถาบันแห่งศีลธรรม (moral institute) ที่ช่วยกำหนดบทบาทสถานของ สังคม(social norm)
2. อาจารย์ใหญ่ต้องเป็นต้นแบบ ด้านศีลธรรม (moral agent) การตัดสินใจเรื่องใดๆ ของอาจารย์ใหญ่ต้องอยู่บนเหตุผลค่านิยมทางศีลธรรม (moral value) เป็นหลักมากกว่าหลักการอื่นใด
3. การบริหารโรงเรียนจะต้องยึดหลักการทุ่มเทเพื่อให้เกิดบรรยากาศให้นักเรียนได้เจริญ อกงาม ได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข (ดี เก่งและมีความสุข)

จากเหตุผลดังกล่าว ความประพฤติของครูใหญ่ จึงต้องแสดงออกถึงการเป็นผู้มีศีลธรรม ดังที่ ศ.ดร.สาโรช บัวศรี เคยกล่าวไว้ว่า “บัณฑิตต้องมีความรู้คู่คุณงาม และต้องประพฤติตนดุจ ผู้ทรงศีล”

การแสดงออกเชิงศีลธรรมของผู้นำนอกจากสามารถมองเห็นได้จากการประพฤติปฏิบัติ ปกติประจำวันแล้ว ผู้นำยังต้องทำให้นโยบายต่าง ๆ และโครงสร้างของโรงเรียนแฝงด้วยค่านิยมเชิง จริยธรรมทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น สังคมปัจจุบันคนส่วนใหญ่ต้องการเป็นผู้ชนะบนความพ่ายแพ้ของคนอื่น จึงเกิดการเอาเปรียบและใช้กลยุทธ์สกปรกไว้จริยธรรมเพียงเพื่อชัยชนะของตน ดังนั้นครูใหญ่จึง ต้องทำให้นโยบายและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของครูและนักเรียนมุ่งเน้น คุณธรรม จริยธรรมเรื่อง ความยุติธรรม การไม่เอาเปรียบผู้อื่น เน้นความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน ยึดความสำคัญของ การทำงานแบบทีมมากกว่าทำรายบุคคล ใช้กลยุทธ์การแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบชนะ/ชนะมากกว่า ชนะ/แพ้ รวมทั้งการสร้างค่านิยมให้เกิดการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น เป็นต้น โดยสรุปจะเห็นว่าครูใหญ่จึงไม่เพียงเป็นผู้นำการประพฤติปฏิบัติทางจริยธรรม เฉพาะตนเท่านั้น แต่มี

หน้าที่สำคัญยิ่งคือ “การสร้างโรงเรียนให้เป็นสถาบันแห่ง คุณธรรม จริยธรรม (ethical institution)” อีกด้วย

ในฐานะเป็นผู้นำ ครูใหญ่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษในการใช้อำนาจหน้าที่ของตนอย่างมีจริยธรรม การแสดงทัศนคติหรือการตัดสินใจต่าง ๆ ของครูใหญ่ก็ดี จะต้องทำให้ทุกคนเห็นว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลของจริยธรรม สิ่งที่ผู้นำคิด พูดและทำล้วนต้องสอดคล้องกัน ทุกคนจึงเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม การใช้อำนาจการทำให้ (coercive power) พึงหลีกเลี่ยงให้มากที่สุดและเป็นทางเลือกสุดท้ายเมื่อหมดวิธีอื่นแล้ว เพราะมีผลเสียมากกว่าและไม่นำไปสู่การสร้างวินัยตนเองหรือการเคารพตนเองของผู้เรียนแต่อย่างใด

ครูใหญ่กับปัญหาทางเลือกสองแพร่งทางจริยธรรม (What ethical dilemmas do principal face?)

ในการเป็นผู้นำที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม ครูใหญ่จึงมักพบกับความอึดอัดใจที่จะต้องตัดสินใจทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งซึ่งเห็นว่าดีกว่าอีกทางเลือกหนึ่งในเกณฑ์เชิงจริยธรรม ทั้งนี้เพราะบางครั้งประเด็นเชิงจริยธรรมไม่ใช่การเลือกระหว่างผิดหรือถูก แต่เป็นเรื่องของอย่างไรที่เหมาะสมกว่ากัน ตัวอย่างเช่น การใช้งบประมาณที่มีจำกัดของโรงเรียนระหว่างโครงการส่งเสริมนักเรียนปัญญาเลิศกับโครงการสอนเสริมเพื่อลดการตกซ้ำชั้น ของนักเรียน หรือกรณีที่ ครูใหญ่เน้นนโยบายการให้ความอิสระแก่ครู (Teacher autonomy) แต่ขณะที่เน้นเรื่องผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (student achievement) เป็นเรื่องสำคัญด้วย ปรากฏว่า คณะครูได้ใช้อำนาจที่ได้รับไปจัดทำเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการของนักเรียนต่ำลงเพื่อทำตัวเลขของจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นต้น หรือครูใหญ่ควรปกป้องครูที่ทำงานสอนดี แต่ล่วงละเมิดทางเพศต่อนักเรียนหรือไม่ ครูใหญ่ควรปฏิบัติอย่างไร ถ้าผู้บังคับบัญชาของตนขอให้ช่วยสนับสนุนให้บริษัทที่ต้องการชนะการส่งนมพร้อมดื่มให้นักเรียนทั้งที่รู้ว่าต่ำกว่ามาตรฐาน

การแก้ปัญหาทางสองแพร่งทางจริยธรรม (How can leaders resolve ethical dilemmas)

ผู้รู้เชื่อว่า ไม่มีสูตรสำเร็จใดที่ผู้นำสามารถใช้เพื่อแก้ปัญหาทางเลือกทางจริยธรรม แต่มีแนวทางดำเนินการกว้าง ๆ เช่น

1. ตัวผู้นำเองจะต้องมีมาตรฐานด้านจริยธรรม (ethical standards) และต้องประพฤติปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ เช่น แสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่เมตตาเอื้ออาทรต่อศิษย์ เพื่อนครูและคนทั่วไป การแสดงออกในความเป็นผู้รักความเป็นธรรมและความยุติธรรม การมีพฤติกรรมของผู้ที่มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น การให้การเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนอื่น เป็นต้น

2. เมื่อจำเป็นต้องหาทางออกต่อปัญหาเชิงจริยธรรม มีหลักที่ผู้นำควรพิจารณาดังนี้ (1) ดูผลที่เกิดขึ้นตามมาถ้าตัดสินใจเลือกวิธีนั้น และให้พยายามวิเคราะห์ว่า ใครบ้างที่จะถูกผลกระทบและผลที่เกิดกับคนเหล่านี้เป็นอย่างไร (2) ตัดสินใจเลือกทางเลือกโดยอิงหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม (moral rules) เช่น เชื่อว่าถ้าทำเช่นนั้นแล้วโลกของเราจะน่าอยู่ยิ่งขึ้นเพราะทุกคนอยู่ในหลัก

ศีลธรรม (3) พยายามยึดแนวทางเอื้ออาทร (caring) เอาใจเขามาใส่ใจเราเช่นพยายามคิดว่า ถ้าคนที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นเป็นตัวเรา เราอยากให้คนอื่นปฏิบัติกับเราอย่างไร เป็นต้น

3. ปัญหาทางจริยธรรม น่าจะมีตัวเลือกที่เป็นทางออกได้มากกว่าสองทาง (dilemmas) คือ ไม่ถูกก็ต้องผิด แต่ควรมีทางเลือกที่สาม (tri lemmas) ซึ่งเป็นทางออกที่ดีกว่า เช่นแทนที่โรงเรียนจะกำหนดให้นักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ก็ควรมีกิจกรรมทางเลือกที่สอดคล้องการนับถือศาสนาอื่นของนักเรียนบางคนด้วย เช่นกัน

4. ท้ายสุด ผู้นำเอง ต้องทำตัวเหมือนปรอทรบู้และตระหนักถึงปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นได้ดีโดยเฉพาะในชุมชน ซึ่งตนมีบทบาทเป็นผู้นำ บทบาทของครูใหญ่ในการสร้างจริยธรรมของโรงเรียน

โดยปกติโรงเรียนมักละเลยในการกระตุ้นให้มีการถกประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมโดยอ้างว่าทุกคนต้องรับภาระงานประจำหนักอยู่แล้วทั้งการหาเวลาว่างตรงกันยังเป็นเรื่องยาก วิธีหนึ่งที่เสนอแนะในการสร้างความตระหนักทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นในโรงเรียนได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการทางจริยธรรม (ethical committee) ดังเช่นที่พบในโรงพยาบาลจะมีคณะกรรมการจรรยาบรรณ เป็นต้น คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ไม่เพียงกำหนดกฎระเบียบทางการ แต่ยังมีหน้าที่สร้างจิตสำนึกต่อประเด็นทางจริยธรรม ช่วยดูแลให้ครูอาจารย์ผู้บริหารปฏิบัติตามแนวทางแห่งจรรยาบรรณของวิชาชีพ ให้คำแนะนำต่อผู้บริหารในการแก้ไขประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เป็นต้น

โทมัส เซอจีโอวานนี (Thomas Sergiovanni, 1992). กล่าวว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลจะต้องมีข้อกำหนดที่เป็นพันธสัญญาร่วมกันของทุกคน โดยพันธสัญญาดังกล่าวเป็นแกนของค่านิยมสำคัญของโรงเรียน และสามารถใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานอ้างอิงในการตัดสินใจว่า พฤติกรรมหรือการกระทำใดของสมาชิกผิดถูกเหมาะสมหรือไม่ในเชิงจริยธรรม ผู้นำต้องมีบทบาทสำคัญยิ่งไม่เพียงแต่จัดทำข้อพันธสัญญาของโรงเรียน แต่ต้องให้การสนับสนุนอย่างแข็งขัน และให้มีผลนำไปใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง และเมื่อมีผู้ฝ่าฝืนต่อพันธสัญญาดังกล่าวผู้นำต้องกล้าตัดสินใจใช้มาตรการเฉียบขาดต่อผู้นั้น

นักการศึกษาทั้งหลายต่างเห็นพ้องกันว่า ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมต้องเริ่มจากตัวผู้นำที่มีคุณธรรม(moral leadership begins with moral leaders) ผู้นำที่มีประสิทธิผลต้องไม่เพียงแต่มีความรอบรู้ด้านคุณธรรมเท่านั้นไม่เพียงแต่สอนคนอื่นด้วยคำพูด แต่สำคัญสุดก็คือ การประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้มีคุณธรรมแก่คนทั่วไป

จริยธรรมของภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ (The ethics of Transformational leadership)

ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ มีลักษณะโดดเด่นที่ต่างไปจากทฤษฎีภาวะผู้นำอื่นที่มักเน้นการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำกับผู้ตาม แต่ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการยกระดับคุณธรรม และจริยธรรมของผู้ตามให้สูงขึ้น จึงเป็นภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม (Ethical leadership) ด้วยดังนี้

ผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ (transformational leaders) มุ่งเปลี่ยนแปลงผู้ตามในประเด็น

1. สร้างความตระหนักถึงการต้องมีมาตรฐานด้านคุณธรรม (moral standards) แก่ผู้ตาม
2. ชี้ประเด็นที่ต้องมุ่งเน้นทางจริยธรรมตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง
3. พยายามยกระดับความต้องการของผู้ตาม (follower needs) ให้สูงขึ้นถึงระดับต้องการมุ่งผลสำเร็จ (need for achievement)
4. ส่งเสริมให้ระดับวุฒิภาวะด้านคุณธรรม (moral maturity) ของผู้ตามสูงขึ้น
5. เสริมสร้างบรรยากาศของที่ทำงานหรือองค์การให้มีบรรยากาศของคุณธรรม (ethical climate) เช่น การยึดค่านิยมและการมีมาตรฐานด้านคุณธรรมร่วมกันเป็นต้น
6. ปลุกเร้าและส่งเสริมให้ผู้ตามเห็นว่า การทำงานที่ยึดหลักผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตนนั้น เป็นสิ่งดีงามที่ควรยึดถือร่วมกัน
7. ส่งเสริมให้ผู้ตามยึดหลักของความร่วมมือ (cooperation) มากกว่าการแข่งขันกัน (competitiveness) และยึดหลักสามัคคีธรรม (harmony)

ธรรมาภิบาล (Good Governance)

หลักการของธรรมาภิบาล หรือ Good Governance ตามที่ UN ESCAP กำหนดไว้ มี 8 หลักการ คือ การมีส่วนร่วม การปฏิบัติตามกฎหมาย ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความสอดคล้อง ความเสมอภาค การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และการมีเหตุผล

การมีส่วนร่วม (Participatory)

การมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งชายหญิงคือการตัดสินใจที่สำคัญในสังคมและสร้างความสามัคคีให้เกิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมสามารถทำได้โดยอิสระไม่มีการบังคับ สมาชิกเต็มใจให้ความร่วมมือด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมผ่านหน่วยงาน สถาบันหรือผู้แทนตามระบอบประชาธิปไตย

การปฏิบัติตามกฎ (Rule of Law)

ธรรมาภิบาลต้องการความถูกต้องตามกรอบของกฎหมาย ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ลำเอียง มีการปฏิบัติอย่างเสมอภาค และเป็นธรรมกับประชาชนโดยเท่าเทียมกันทุกคนในสังคมอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายเดียวกัน

ความโปร่งใส (Transparency)

ความโปร่งใสเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาซึ่งนี้ช่วยแก้ปัญหาการทุจริตและคอร์รัปชันได้ทั้งในภาครัฐและเอกชน สื่อจะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการตรวจสอบและรายงานผลงานดำเนินงานโดยการนำเสนอข่าวสารที่ถูกต้องให้แก่สังคมได้รับทราบ

ความรับผิดชอบต่อ (Responsiveness)

ความรับผิดชอบต่อเป็นการพยายามให้คนทุกฝ่ายทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดในการปฏิบัติงาน กล้าที่จะคิด กล้าที่จะตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลการคิดและการตัดสินใจนั้น ๆ

ความสอดคล้อง (Consensus Oriented)

ความสอดคล้องต้องกันเป็นการกำหนดและสรุปความต้องการของคนในสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยพยายามหาจุดสนใจร่วมกันและความต้องการที่สอดคล้องต้องกันของสังคม มาเป็นข้อปฏิบัติเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม การจะพัฒนาสังคมได้ ต้องทราบความต้องการที่สอดคล้องต้องกันของสังคมนั้น ๆ ด้วยวิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ก่อน

ความเสมอภาค (Equity and Inclusiveness)

ความเสมอภาคเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับจากรัฐบาล ทั้งการบริการด้านสวัสดิการตลอดจนสาธารณูปโภคด้านอื่น ๆ

หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency)

เป็นวิธีการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยการผลิตและจำหน่ายเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับเงินที่ลงทุนหรือการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อมวลมนุษยชาติ โดยมีการพัฒนากระบวนการเพิ่มผลผลิตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การมีเหตุผล (Accountability)

การมีเหตุผลเป็นความต้องการในทุกสังคม ประชาชนทุกคน ต้องตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนด้วยผลที่สมเหตุสมผล การมีเหตุผลไม่สามารถกระทำได้อัปราศจากการปฏิบัติตามกฎหมาย ความโปร่งใส และตรวจสอบได้

พอจะกล่าวสรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) แม้จะดีเลิศสักเพียงใดก็ตาม แต่ก็ยากที่จะกระทำให้สำเร็จให้ครบทุกหลักการ ฉะนั้นก่อนที่จะมาให้ความสนใจการพัฒนาด้านการบริหารและการจัดการนั้น ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาก่อนเป็นอันดับแรก เพราะว่าการศึกษาคือเครื่องมือที่สำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก่อนที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ การพัฒนาใด ๆ ต้องพัฒนาที่อุดมการณ์ของคนให้ไปสู่จุดมุ่งหมายที่แท้จริง

หลักธรรมาภิบาลกับการศึกษา (Good Governance and Education)

หลักธรรมาภิบาลกับการศึกษา (Good Governance) การกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมทางการศึกษา นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ในการปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่ง พ.ร.บ. การศึกษา พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เพราะจะช่วยให้มีคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา/หน่วยงานทางการศึกษา และบริหารจัดการโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ อาทิ การสร้างหลักสูตรอันเหมาะสมของท้องถิ่นที่ทันสมัย ทันโลก ผสมผสานกับภูมิปัญญาของท้องถิ่น สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน (People Needed) ทำให้เกิดการประหยัดการใช้ทรัพยากร ในด้านต่างๆ อาทิ ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ เพราะทุกภาคส่วนร่วมพัฒนาโดยเข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ในความรับผิดชอบ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ผลจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ มีผลทำให้การจัดการศึกษาในท้องถิ่นดีขึ้น สอดคล้องกับ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ไว้ใน ข้อ 4 หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ที่ระบุไว้ในข้อย่อย 4.2 ว่าในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่าคุ้มทุน โดยเฉพาะหลักการมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรือ อื่น ๆ และ ข้อ 6 แนวทางปฏิบัติในข้อย่อย 6.3 เร่งรัดให้เกิดการปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงในการบริหารภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูประบบราชการ และการปฏิรูปการศึกษา

การกระจายอำนาจทางการศึกษา

วิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดหรือภัยคุกคาม (SWOT Analysis) ซึ่ง จะวิเคราะห์จุดแข็งและโอกาส ซึ่งเป็นเชิงบวก และวิเคราะห์จุดอ่อนและข้อจำกัด ซึ่งเป็นเชิงลบ ดังนี้

1. จุดแข็ง (Strength) และโอกาส (Opportunity) ได้แก่ แผนฯ 8 และ 9 ต่างยึดพื้นที่ หน้าที่ และการมีส่วนร่วม (Area-Function-Participation Approach : AFP) มาเป็นหลักในการนำ แผนพัฒนาประเทศไปดำเนินการในระดับปฏิบัติ ดังนั้น การกระจายอำนาจทางการศึกษา โดยยึดที่....

- 1.1 พื้นที่ จึงมีทั้งในมิติของเขตการศึกษา โรงเรียน (School Based) และชุมชน (Community Based)

- 1.2 หน้าที่ ที่จะต้องปรับบทบาทของภาครัฐ จากผู้สั่งการ (Instructor) มาเป็นผู้ประสานงาน(Coordinator) และเอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้เกิดกลไกและเครือข่ายความร่วมมือกันในการจัดการศึกษา

- 1.3 การมีส่วนร่วมเป็นหลัก ในการจัดการศึกษา ดังนั้นจะต้องกระจายหรือมอบ อำนาจในการจัดการศึกษา ไปให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของ การจัดการศึกษา ตั้งแต่ขั้นของการวางแผน กำหนดหลักสูตร ร่วมกันสร้างโรงเรียนและชุมชนให้ กลายเป็นองค์กรชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Society) จนถึงขั้นของการติดตาม ประเมินผลคุณภาพของการจัดการศึกษา บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 พ.ร.บ.กำหนดแผน และขั้นตอน การกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และ พ.ร.บ.การศึกษาฯ พ.ศ.2542 ล้วนสร้างกลไกในการกระจายอำนาจทางการศึกษา รวมทั้งกลไกการบริหารจัดการที่ เกี่ยวข้อง ให้เอื้ออำนวยต่อการกระจายอำนาจทางการศึกษาไปให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนในที่สุด

- 1.4 ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากจะช่วยสนับสนุนให้เกิด โอกาสในการเรียนรู้เรื่องการกระจายอำนาจทางการศึกษาร่วมกันในระหว่างชุมชนต่าง ๆ รวมทั้งกัน ร่วมมือกันเป็นเครือข่ายแล้ว ยังจะช่วยสร้างกระแสความตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาให้แพร่กระจายออกไปอีกด้วย

2. จุดอ่อน (Weakness) และอุปสรรคหรือข้อจำกัด (Threat) ได้แก่

2.1 งบประมาณสนับสนุนของรัฐมีจำกัด รวมทั้งข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรและงบประมาณในพื้นที่ ตามผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ จะเป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุน ทั้งจากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธุรกิจเอกชน หรือแม้แต่จากชุมชนเอง

2.2 การขาดความจริงใจและเข้าใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับนโยบายโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่มีไขนัการศึกษา และในระดับปฏิบัติการ เช่น ครู หรือแม้แต่ประชาชนในชุมชนนั้น ทำให้ไม่สามารถเข้ามีส่วนร่วมได้ตามบทบาทที่ได้รับอย่างเหมาะสม

2.3 ระบบและโครงสร้างการบริหารจัดการ ยังปรับตัวไม่ทัน ตั้งแต่ในระดับส่วนกลางที่ยังต้องการปฏิรูประบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบราชการ และความชัดเจนในขอบเขตของการกระจายอำนาจ

2.4 มีกลไกความร่วมมือน้อยในลักษณะของพหุภาคี เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกระจายอำนาจทางการศึกษา ให้ตรงกับเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง ในทุกระดับ ตั้งแต่ในระดับชาติ ระดับอุดมศึกษาการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ที่ยังเน้นการท่องจำมาสอบ ทำให้ยังไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์การปฏิรูปการศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน จะต้องผสมผสานความทันสมัยให้เข้ากับบริบทของท้องถิ่น

การบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

โลกในปัจจุบันมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วส่งผลต่อการพัฒนา ระบบสื่อสารมวลชน ทำให้กระแสข้อสนเทศแผ่กระจายครอบคลุมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของโลกอย่างรวดเร็วจนได้ชื่อว่า “โลกไร้พรมแดน” ผลของการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดกระแสสำคัญที่เข้าสู่ความเป็นสากล รวมทั้งการจัดการศึกษา ขณะเดียวกันก็อาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆหลายประการ เช่น ความสับสนในข้อสนเทศ ข้อจำกัดด้านการใช้เทคโนโลยี รวมทั้งการรับกระแสวัฒนธรรมโดยขาดการกลั่นกรอง และการยังคิดจนกระทั่งวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดั้งงาม เอกลักษณ์ไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เท่าที่ควร ในขณะที่สังคมโลกต้องการด้านคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่างไปจากเดิม ดังนั้นระบบการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพที่ยั่งยืนและสามารถรักษาเอกลักษณ์ไทยไว้ ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้สอน สาขาวิชาการบริหารการศึกษาได้คำนึงถึงสภาพปัญหาจากบริบทของสังคมที่เกิดขึ้น จึงได้นำเสนอแนวทางธรรมาภิบาลในการบริหารและจัดการศึกษาโรงเรียนนิตยบุคคลโดยเฉพาะ 2 ด้านที่เป็นสิ่งสำคัญมากในขณะนี้คือด้านการบริหารบุคคล บุคคลทั่วไป และที่เป็นบุคลากรในโรงเรียนซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “บุคลากรในโรงเรียนมีความสำคัญต่อการบริหารฯ” เพราะบุคลากรฯเป็นผู้รับผิดชอบฯและดำเนินการเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ทั้ง วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการต่างๆ เพื่อการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จได้นั้นผู้บริหารฯต้องสร้างภาวะผู้นำและควรยึดหลักวิชาที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาบูรณาการไปสู่การปฏิบัติที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างมุ่งมั่นและจริงจัง ดังนี้

1. มีความซื่อสัตย์สุจริต ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดของการบริหาร เพราะจะต้องทำเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้เกิดความศรัทธาและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคลากร ผู้ใต้บังคับบัญชา ดังคำกล่าวที่ว่า “แบบอย่างที่ดีย่อมอยู่เหนือคำสอนอื่นใด”

2. มีความยุติธรรม การบริหารงานด้วยความเสมอภาค เป็นกลาง และยุติธรรมกับทุกคน ซึ่งทำให้ลดความขัดแย้งภายในโรงเรียนได้

3. มีความมุ่งมั่น ขยัน อดทน และเป็นคนสู้งาน บุคลากรฯ จะเห็นการทำงานและจะนำไปเป็นแบบอย่าง โดยยึดหลักว่า “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” (ท่านได้ทำในสิ่งเหล่านี้หรือยัง)

4. มีความรับผิดชอบสูง “ รับผิดชอบต่อ ” เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง เพราะความรับผิดชอบต่อทำงานประสบความสำเร็จ แม้ในบางครั้งงานที่สำคัญของโรงเรียนเกิดความผิดพลาด ในฐานะผู้บริหารฯ จำเป็นต้องยอมรับและรับผิดชอบต่อโดยไม่โยนความผิดไปให้ผู้อื่น

5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ มาปฏิบัติในโรงเรียนบ้างเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง

6. มีภาวะผู้นำสูง ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนเชิงการพัฒนาที่ดีขึ้นใน 4 ด้าน กล่าวคือ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป

7. กล้าที่จะคิด กล้าที่จะพูด กล้าที่จะนำ กล้าที่จะทำ กล้าที่จะตัดสินใจ และกล้าที่จะรับผิดชอบต่อ ในฐานะผู้บริหารฯ

8. มีคุณธรรม และจริยธรรม ยึด พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมะในการบริหารบุคลากร ได้แก่

- เมตตา ให้ความรัก ความปรารถนาดีแก่ทุกคนด้วยความเสมอภาค ไม่ลำเอียง

- กรุณา ให้ความช่วยเหลือแก่บุคลากรฯ ที่มีทุกข์ตามโอกาสและความเหมาะสมอย่างเท่าเทียมกันหรือกรณีมีปัญหาในหน้าที่การงานและปัญหาส่วนตัว

- มุทิตา ยินดีให้กำลังใจแก่บุคลากรทุกคนเมื่อประสบความสำเร็จในชีวิต หรือในหน้าที่การงานตามความเหมาะสม พิจารณาความดีความชอบที่ใช้หลักความดี/ เก่ง ส่งเสริม และสนับสนุนให้ทำผลงานเพื่อการพัฒนาวิชาชีพที่สูงขึ้น การจัดทำการ์ดอวยพรและของที่ระลึกมอบให้ ในวันคล้ายวันเกิด ฯลฯ

- อุเบกขา ทำงานโดยปราศจากอคติ วางตัวเป็นกลาง ให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ลำเอียง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่แสดงความดีใจจนเกินควร หรือทับถมผู้อื่นเมื่อประสบเคราะห์กรรม

9. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง สามารถเก็บความรู้สึกต่างๆ ได้ สุขุม รอบคอบ นุ่มนวล มีความอดทนต่อความรู้สึกที่ไม่ถูกต้อง หรือการปฏิบัติที่ขัดต่อกฎระเบียบ และวัฒนธรรม

10. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในโรงเรียนและครอบครัว มีนิสัยรักการอ่าน การใช้เวลาว่างในวันหยุด โดยการวางแผนและบริหารเวลาให้คุ้มค่าที่สุดสำหรับการปฏิบัติงาน และการศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเองเสมอ

11. มีความจริงใจ ยึดอุดมการณ์ในการทำงานให้ความเป็นกันเองแก่ผู้ร่วมงาน ทุกคนด้วยความเสมอภาค ด้านการบริหารงาน การบริหารงานในด้านต่างๆ ของโรงเรียน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านบริหารงานทั่วไป ควรใช้วิธีการบริหารรูปแบบใหม่ “รูปแบบที่ทุกคนมีส่วนร่วม” ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบโดยพิจารณาจัดทำภารกิจให้ชัดเจน ครอบคลุมงานทั้งหมดและมีการกำหนดกลุ่มงานที่มีความสอดคล้องกัน จัดโครงสร้างบริหารที่เป็นนิติบุคคล มีการบริหารเป็นระบบ มีสายบังคับบัญชา และการประสานคน/งาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัว

มีการกำหนดขอบเขต อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ ในทุกระดับของตำแหน่ง ตามความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ ทุกขั้นตอน ไว้อย่างชัดเจนและโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องฝึกการสร้างจิตสำนึกในเรื่องของความรักและภักดี ความหวงแหน และความเป็นเจ้าของ ร่วมกัน(Sense of Belonging)

ตั้งกระแสพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ ข้าราชการทุกหมู่เหล่าได้นำมาเป็น ข้อคิด “สำหรับ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา” นำหลักธรรมมาใช้เป็นแนวทาง ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพได้แก่ ฉันทะ ความพึงพอใจ โดยให้บุคลากรทุกคนได้ ทำงานอย่างที่ท่านเองชอบ ปฏิบัติงานด้วยความวิริยะอุตสาหะมีความเพียรพยายามในการทำงาน ทำงานด้วยความคิดก่อนทำ การทำงานด้วยความไตร่ตรอง มีความรอบคอบ ถูกต้อง รวดเร็ว

การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการทั้งจาก ภายในและภายนอกองค์กร ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของโรงเรียนใน การเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะนำโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสู่ความสำเร็จ ต้องมีคุณลักษณะของผู้นำที่ สำคัญ ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม มีความมุ่งมั่น ชยัน อดทน มีความรับผิดชอบสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำสูง เป็นคนกล้าคิด กล้าเปลี่ยนแปลง กล้าตัดสินใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีความจริงใจ จากประสบการณ์ที่ ข้าพเจ้าได้สอนสาขาการบริหารการศึกษามาเป็นเวลา 35 ปีเศษ มีโอกาสไปศึกษา ดูงานด้านการ บริหารจัดการโรงเรียน ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศในหลายๆ ประเทศ จากการสังเกตและพบปะแลกเปลี่ยนกันจะมีความแตกต่างกันบ้าง ตามบริบทของแต่ละประเทศ มีปัญหาอุปสรรคต่างกันแต่ที่ คล้ายๆ กัน คือ การบริหารเชิงคุณภาพ กับการประกันคุณภาพการศึกษาคุณภาพผู้เรียนมุ่งเน้นสู่ความเป็นสากล โดยใช้การบริหารที่เน้นแบบ การมีส่วนร่วม การบริหารโดยยึดประชาธิปไตย การสร้างทีมงาน หลัก 5 ส. เทคนิคการวิเคราะห์ แบบ SWOT. การบริหารแบบ TQM. การบริหารระบบคุณภาพ ISO 9002 จนสามารถบริหาร วิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ในการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จได้นั้นไม่มีทฤษฎี และหลักการใดที่เหมาะสมที่สุด ที่สามารถนำมาใช้บริหารได้กับทุกโรงเรียน แต่ถ้าโรงเรียนนั้นๆ มี ผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพ ใช้หลักธรรมาภิบาลใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญในการนำเทคนิควิธีทฤษฎีและ หลักการต่างๆ ที่หลากหลายมาบูรณาการ/เพื่อปรับใช้กับการบริหารจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับ สภาพเหตุการณ์ สถานที่ ระยะเวลา และปัจจัยแวดล้อม จึงจะประสบความสำเร็จและมี ประสิทธิภาพในที่สุด

บรรณานุกรม

- การปกครอง,กรม. (2540). **วิสัยทัศน์การจัดการศึกษาท้องถิ่นที่สนองต่อรัฐธรรมนูญ. แห่งราชอาณาจักรไทย**. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย,โรงพิมพ์อาสา รักษาดินแดน กรมการปกครอง.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). **ความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทย**” กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, พิมพ์ครั้งที่ 1, ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- _____. (2542). **“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542”**, สำนักงาน . กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- _____. (2509). **คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ** , สำนักงาน. **“แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-9 (พ.ศ.2504-2509)** , สำนักงาน กรุงเทพฯ : คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. (2549). **“ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและคุ้มครองทางสังคมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ (พ.ศ.2545-2549)”**, สำนักงานกรุงเทพฯ : คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เชิดศักดิ์ ศุภโสภณ. (ม.ป.ป.). **การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา** [http:// www.itie.org/eqi](http://www.itie.org/eqi)

ธีระ รุญเจริญ. (2548). **สู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ**. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์
ข้าวฟ่าง จำกัด

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ศจ.ดร. (2542). “**การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ใน
สังคมไทย**”, เอกสารวิจัยส่วนบุคคลชมเชย ในฐานะนักศึกษาวิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร รุ่นที่ 41 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2541-2542, กรุงเทพฯ : วิทยาลัย
ป้องกันราชอาณาจักร

เลขาธิการรัฐสภา, สำนักงาน. (2540). “**รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2540**”, สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, กรุงเทพฯ, สุกัญญา ตีระวนิช.

บรรณาธิการ และร่วมเรียบเรียงกับคณะ. (2542). “**คลื่นลูกที่สาม**”, เรียบเรียงจาก “The Third
Wave” ของ อัลวิน ทอฟฟเลอร์, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หยินหยาง.

_____. (2542). “**ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการ
บ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542**”, สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ : ฝ่ายโรง
พิมพ์ กองกลาง สำนักงาน ก.พ.

สุทัศน์า สุทธิกุลสมบัติ (ม.ป.ป.). **ธรรมาภิบาล คืออะไร** แปลจาก What is Good
Governance: <http://www.unescap.org/> อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ และ
กรรมการสาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. UNESCP. United Nation Economic
and Social Commission for Asia and Pacific. IMF. International Monetary
Funds_ADB. Asia for Development Bank

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2545). **ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : บุคส์ลิงค์.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2544). **เอกสารคำสอนวิชาพฤติกรรมองค์กร**. เชียงราย : สถาบันราชภัฏ
เชียงราย.

อาร์มสตรอง, โธมัส. อารี สันหวี แปล. (2542). “**พหุปัญญาในห้องเรียน : วิธีการสอนเพื่อ
พัฒนาปัญญาหลายด้าน (Multiple Intelligence in the Classroom)** .

กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

Johnson, C.E. (2001). Meeting the ethical challenges of leadership. Thousand Oaks,
CA : Sage Publications. Uregon.edu/publications/digests/digest 107. Html-
Ethical Leadership.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ผลงานวิชาการของวัดคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนันนิกายในประเทศไทยสู่สาธารณชน และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ แก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น

ขอบเขตการตีพิมพ์

"วารสารอนันนิกาย (Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand) รับผิดชอบในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น

การส่งต้นฉบับส่งต้นฉบับ

เอกสารพร้อมไฟล์ข้อมูลในรูปแบบ Word และ Pdf มาที่ email : suriya5179@hotmail.com และสามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่ วัดธรรมปัญญาธรรมบางม่วง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม
ติดต่อสอบถามได้ที่ ดร.สุรียา แสงอินตา

เกณฑ์การตีพิมพ์/รูปแบบการตีพิมพ์

1.บทความ ที่ส่งมาเพื่อเผยแพร่ต้องเป็นบทความที่อยู่ในขอบเขตที่กำหนดเท่านั้น โดยไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงานหรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความที่ได้รับการตีพิมพ์

2.การพิมพ์ต้นฉบับ จะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ จัดพิมพ์แบบหน้าเดียว กระดาษพิมพ์ขนาด A4 (8.5x11 นิ้ว) จำนวนไม่เกิน 13 หน้า ใช้รูปแบบ Word ตัวอักษร TH SarabunPSK 14 Point

3.การตั้งระยะขอบ ให้ตั้งเป็นประเภทระยะขอบ เพื่อการเย็บเล่มหนังสือ บน 2.54 ซม., ล่าง 2.54 ซม., ซ้าย 3.00 ซม. ขวา 3.00 ซม., หัวกระดาษและท้ายกระดาษ, จากขอบ หัวกระดาษ 1.5 ซม., ท้ายกระดาษ 1.5 ซม., การใส่เลขหน้า ให้ใส่ด้านบนขวา โดยใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

4.ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ บทความวิจัย ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

4.1 ชื่อเรื่อง/บทความ ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยท์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

4.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ระบุชื่อผู้เขียน ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ตัวหนา ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ

4.3 สังกัดผู้เขียน ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขา คณะ สังกัด/หน่วยงานของผู้ร่วม (ถ้ามี) ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ไว้ที่ตำแหน่งใต้ชื่อเรื่อง ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ พร้อมระบุอีเมลผู้เขียน ที่ติดต่อในการส่งบทความ

4.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อบทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยท์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ ความยาวไม่เกิน 300 คำ เนื้อหาในบทคัดย่อใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยท์

4.5 คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำสำคัญ 2-4 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยท์ ตัวหนา

4.6 เนื้อหา (Content) หัวข้อขิดด้านซ้ายกระดาษและใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ตัวหนา ส่วนเนื้อหาในแต่ละหัวข้อใช้อักษร TH SarabunPSK ตัวปกติ ขนาด 14 พอยท์ มีรายละเอียดดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี)

สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัยระบุ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและหาคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แต่ละขั้นตอนควรเขียนให้กระชับและเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม

ผลการวิจัยระบุผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์อย่างกระชับ ซึ่งอาจมีตารางหรือภาพประกอบ

อภิปรายผลการวิจัยระบุประเด็นที่สำคัญของผลการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ และอภิปรายโดยมีการอ้างอิง หรือเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ ระบุรายละเอียดข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.7 ตาราง (ถ้ามี) ใช้ตารางแบบเส้นคู่ ให้ระบุคำว่า “ตารางที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า Table

4.8 ภาพ (ถ้ามี) รูปภาพประกอบบทความ ควรบันทึกไฟล์รูปภาพ เป็นนามสกุล JPEG. ให้ระบุคำว่า “ภาพที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Figure

4.9 การอ้างอิงในเนื้อหา ใช้ระบบ APA โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์และเลขหน้า ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

4.10 เอกสารอ้างอิง ใช้ระบบ APA (American Psychological Association style) ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) บทสรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

สำหรับการอ้างอิงเอกสารในบทความนั้น ใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด และระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน ปี พ.ศ. และเลขหน้า ของเอกสารที่นำมาอ้างอิงกำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และผู้เขียนบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด การอ้างอิงเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสารมีรายละเอียด ดังนี้

5. ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา

5.1 หนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

(สำราญ ศรีคำมูล, 2549: 1)

(Bill, 2549: 6)

ผู้เขียน 2 คน

(สำราญ ศรีคำมูล และสนิท วงศ์ปล้อมหิรัญ, 2560 : 31)

(John and David, 1984 : 12)

ผู้เขียน 3 คน

(สนิท วงปล้อมหิรัญ และคณะ, 2559 : 22)

(John Dewey, et al., 2000 : 9)

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559 : 10-15)

(Ministry of Education, 2019 : 4)

การอ้างอิงในเนื้อหา (การอ้างอิงเอกสารสองทอด)

*โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาท (Cronbach, 1974 อ้างใน ยุทธ ไทยวรรณ, 2543 : 9) ได้ความเชื่อมั่น...

**ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1978 อ้างใน ประคอง วรรณสุด, 2538)...

5.2 งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2549 : บทคัดย่อ)

(อาทิตย์ ชูชัย, 2557)

(Watson, 1990)

5.3 รายงานการประชุม

(นฤมล ชุ่มเจริญสุข, 2557 : 20)

(Anan Srita, 1990 : 45)

5.4 วารสาร

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2557 : 76-85)

5.5 หนังสือพิมพ์

(สมศรี หาญอนันตสุข, 2550 : 7)

(Krishman, 2007 : 1)

5.6 จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

(Research and Training Center on Independent Living, 1993)

5.7 โสตทัศนวัสดุ

(กฤตสุขิน พลเสน, 2555)

5.8 ซีดีรอม

(อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, 2543)ฯ

(Social Science Index, 1999)

5.9 การสัมภาษณ์

(ไชยา เรื่องดี, 2560, มกราคม 14)

(Born, 1990, June 15)

5.10 เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวารสารอิเล็กทรอนิกส์

(สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554)

(Kenneth, 1998)

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

(ชุม, (นามแฝง), 25 ตุลาคม 2542)

(ศธ. ยุติการถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, 2550)

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

(ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, ม.ป.ป.)

(Ministry of Education, 2005)

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง

6.1 ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนเอกสารอ้างอิง เรียงลำดับตามตัวอักษรภาษาไทยก่อน ตามด้วยการอ้างอิงภาษาอังกฤษ การเคาะเว้นวรรค 1 ครั้ง ในรายการที่สองไม่ต้องพิมพ์ชื่อผู้เขียน ให้ขีดเส้นเข้าไป 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. หรือประมาณ 7 ตัวอักษร แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) เช่น

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยสำหรับครู. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

บรรทัดแรกของเอกสารอ้างอิงแต่ละเรื่อง อักษรตัวแรกห่างจากริมกระดาษด้านซ้าย 3.00 ซม. บรรทัดที่สอง และบรรทัดต่อไป ให้ย่อหน้าโดยเว้นอีก 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. เช่น

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาของคัพประกอบ ความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

6.2 ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิงหนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

สมพงษ์ ชูมาก. (2548). กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ยุทธ ไกยวรรณ. (2548). วิธีวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

Wilson, K. (2007). Smart choice. 2nd ed. London : Oxford University Press.

ผู้เขียน 2 คน

ยุทธ ไกยวรรณ และกุสุมา ผลาพรหม. (2555). พื้นฐานการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายศ. (2542). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

Best, J. W. and Kahn, J. V. (1986). Research in Education. 5th ed. New Jersey : Prentice-Hall.

ผู้เขียน 3 คน

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2547). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บุญศิริการพิมพ์.

อวยพร พานิช และคณะ. (2548). ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Sadlack, R. G., et al. (1992). Social Reserch : Theory and Methods. Chestnut : Hill Enterprises.

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). การปฏิรูปการเรียนตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสแควร์.

ราชกิจจานุเบกษา

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547, 1 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23 ก, 1-24.

งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

สุชาติ อ่อนสร้อย. (2559). การศึกษาวิเคราะห์วัดตบท 7 ในคัมภีร์ขุททกนิกายธรรมบท. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พวงเพชร พลทอง และคณะ. (2553). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Kasemsri, K. (2005). Participatory Communication in City Radio FM 96.0. Master of Science Thesis in Development Communication, Graduate Kasetsart University.

วารสาร

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

หนังสือพิมพ์

สมศรี หาญอนันตสุข. (2550, มิถุนายน 26). ภาครัฐธรรมนุญใหม่จะสร้างมิติใหม่ให้สังคมพุทธ. มติชน, 7.

Krishnan, E. (2007, June 26). Rebuilding soft-esteem. Bangkok Post, 1.

จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). ท่องเที่ยวสงขลา. [แผ่นพับ]. สงขลา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

Research and Training Center on Independent Living. (1993). Guidelines for reporting and writing about people with disabilities. Lawrence: Research and Training Center on Independent Living.

โสตทัศนวัสดุ

กฤตสุชิน พลเสน (ผู้บรรยาย). ปรัชญา. [แถบบันทึกเสียง]. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ซีดีรอม

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. (2543). [CD-ROM]. Available : ฐานข้อมูลไปดูให้เต็มตามล่าค่าความเป็นไทย. [2544, มิถุนายน 23].

Social Science Index. (1999). [CD-ROM]. Available: UMI/Social Science Index. [2005, June 26].

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2554). รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม. [Online]. Available: http://library.bu.ac.th/help/libmanuals/other/write_APA_Thai.pdf. [2555, กุมภาพันธ์ 19].

Abell, S.K. (2002). Science teacher education: An international perspective. [Online]. Available : <http://ebook.Sprinkerlink.com/Search/Search Result.aspx>. [2005, August 20].

วารสารอิเล็กทรอนิกส์

Kenneth, I. (1998). A Buddhist response to the nature of human rights. Journal of Buddhist Ethics. [Online]. 2, (9). Available: <http://www.cas.psu.edu/Jbe/twocont.html>. [2006, August 12].

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

ชุม. (นามแฝง). (2542, ตุลาคม 25). บุญของคนไทย ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2542, ตุลาคม 25].

ศธ. ยุติ การถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, (2550, มิถุนายน 23). ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2550, ตุลาคม 30].

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (ม.ป.ป.). การจัดการศึกษาทางไกล. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2550, สิงหาคม 1].

Ministry of Education. (2005). The Regional Seminar on Higher Education in Southeast Asian Countries. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2006, June 1].

การสัมภาษณ์

ไชยยง เรืองดี. (2560, มกราคม 14), ผู้ช่วยอธิการบดี, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.

Born, Q. (1990, June 15). President, Standard University. Interview.